

تعیین و تبیین راهبردهای توسعه روستایی در قلمرو کوچندگان (مورد مطالعه: شهرستان خلخال)

منوچهر آقایی هاشجین - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.
نصرالله مولایی هاشجین* - استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.
عیسی پوررمضان - استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

تاریخ دریافت: ۰۲ آبان ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۲۷ دی ۱۴۰۱

چکیده

مقدمه: در حال حاضر، روستاهای کشور ایران با توجه به ویژگی‌ها و استعدادهایشان از نارسایی‌هایی برخوردارند که معلول فقدان شناسایی نقاط قوت و فرصت‌های موجود در سطح محلی می‌باشند، در این راستا، شهرستان خلخال نیز با داشتن درصد بالای روستائینی و با توجه به پتانسیل‌های لازم را برای یک زندگی مطلوب روستایی با چالش‌های زیادی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی، کالبدی و نهادی-مدیریتی) مواجه است، که تاکنون برای آنها تدابیری اندیشیده نشده است.

هدف پژوهش: هدف پژوهش حاضر، تعیین و تبیین راهبردهای توسعه روستایی در قلمرو کوچ‌نشینان شهرستان خلخال می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق: پژوهش حاضر از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی محسوب می‌باشد، و از لحاظ روش جز روش‌های کیفی و کمی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دو بخش است، بخش اول کلیه سکونتگاه‌های روستایی در شهرستان خلخال می‌باشد. با توجه به ماهیت طرح و به منظور شناخت کامل، تمام شماری صورت گرفته است. بخش دوم: افراد متخصص در گروه (اساتید دانشگاه، متخصصان در حوزه توسعه روستایی)، افراد مطلع و آگاه (اعضای شورای روستاها و دهیاران) می‌باشند، که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۳۰ نفر به عنوان جامعه نمونه در این بخش تعیین شدند.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی این پژوهش در قلمرو کوچ‌نشینان شهرستان خلخال مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته‌ها و بحث: در مجموع ۵۰ نقطه قوت در روستاهای خلخال شناسایی شده است. در میان نقاط قوت عوامل اقتصادی و کالبدی-فضایی با ۳۰ درصد تاثیر، موثرترین نقاط قوت و عامل نهادی-مدیریتی با ۴ درصد کم‌اثرترین بوده است. همچنین تعداد ۵۳ نقطه فرصت در سکونتگاه‌های روستایی این شهرستان شناسایی شد، در میان نقاط فرصت، عامل اجتماعی-فرهنگی با ۳۰/۱۹ درصد موثرترین و عامل نهادی-مدیریتی با ۰ درصد، کم‌اثرترین بوده است. در نهایت نتایج نشان داد، از بین راهبردهای مطرح شده، توسعه کسب و کارهای کوچک برای زنان روستایی با توجه به امکانات و توان روستاها بیشترین میزان اهمیت را در توسعه روستایی خلخال به خود اختصاص داده است.

نتایج: بدون عنایت کافی به بررسی عرصه‌های روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی، کالبدی و نهادی-مدیریتی، آنچه اتفاق افتد، نه به نفع مراکز روستایی و نه یاور کانون قلمرو کوچ‌نشینان خلخال خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: نقاط قوت، راهبرد، توسعه روستایی، قلمرو کوچ‌نشینان، شهرستان خلخال.

مقدمه

روستا را می‌توان یک مجتمع زیستی و جلوه‌گاه بروز خارجی حیات اجتماعی انسان دانست (راهب، ۱۳۸۴)، که نقشی مهم در توسعه ملی ایفا می‌کند. بی‌شک، تلاش برای کاهش مسائل و مشکلات این واحدهای اجتماعی و استقرار مناسب آنها در چرخه توسعه مستلزم توجه ویژه است (Madu, 2007). توسعه فقط نوسازی نیست، بلکه طی یک فرایند پیچیده محاسباتی دقیق، هوشمندانه و با تلفیقی از رویکردهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی امکان تحقق می‌یابد (Acharya, 2008). در این راستا، نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، بیکاری، مهاجرت و حاشیه‌نشینی شهری موجب توجه به توسعه روستایی شده است (Dashper, 2015, Reddy et al, 2016, Schouten et al, 2012). از این رو، توسعه روستایی جزئی از برنامه‌های توسعه هر کشور برای دگرگون‌سازی ساخت اجتماعی-اقتصادی جامعه روستایی است (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹). توسعه روستایی در واقع، فرایندی همه‌جانبه و پایدار که در چارچوب آن، توانایی‌های اجتماعات روستایی، در راستای رفع نیازهای مادی و معنوی و کنترل موثر بر نیروهای شکل‌دهنده نظام سکونت محلی (بوم‌شناختی، اجتماعی، اقتصادی و نهادی) رشد و تعالی می‌یابد (Dobie, 2004).

بنابراین، توسعه روستایی یکی از وجوه مهم فعالیت‌های توسعه در سراسر جهان است، هرچند کشورها و مناطق مختلف متناسب با شرایط و اولویت‌ها، رویکردها و راهبردهای توسعه روستایی را در پیش گرفته‌اند (مولایی‌هشجین و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۵). در واقع فرایند توسعه روستایی در برگیرنده تمامی قدم‌های تغییری است که از رهگذر آن، یک نظام اجتماعی روستایی از شرایط زندگی ظاهراً غیرمطلوب به سوی شرایط مطلوب مادی و روحی حرکت می‌کند. بر این اساس، مهمترین اهداف توسعه روستایی عبارتند از: کاهش فقر در نواحی روستایی، کاهش آسیب‌پذیری روستاییان و بهبود کیفیت زندگی، کاهش نرخ بیکاری روستایی، رفع عدم تعادل‌های شهری و روستایی، کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها، تضمین استفاده پایدار و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی و توسعه منابع انسانی و امنیت اجتماعی. در این راستا، رشد و توسعه نیازمند برنامه‌ریزی است و وجود یک نظام برنامه‌ریزی جامع و کارآمد یکی از عوامل بسیار مهم در موفقیت برنامه‌ریزی توسعه به شمار می‌رود (Yangfen and Yansui, 2011). بنابراین، توسعه و عمران روستا باید مشتمل بر مجموعه‌ای از اقدامات بنیادی برای اصلاح اوضاع اقتصادی، فرهنگی و .. در جامعه روستایی باشد و آن را به گونه‌ای متحول سازد که همه استعدادها و بالقوه موجود در روستا را بالفعل کند (قنبری و همکاران، ۱۳۹۳). در این راستا، برنامه‌ریزی توسعه روستاها به عنوان برنامه‌ای برای تجدید حیات و هدایت روستاها به لحاظ ابعاد محیطی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، کالبدی و فضایی (قادری، ۱۳۹۴)، و با اهدافی مانند ایجاد زمینه توسعه و عمران روستاها با توجه به شرایط فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و ایجاد اشتغال برای ساکنان صورت می‌گیرد (Diao et al, 2007).

از این رو، در حال حاضر، روستاهای کشور ایران با توجه به ویژگی‌ها و استعدادهایشان از نارسایی‌هایی برخوردارند که معلول فقدان شناسایی نقاط قوت و فرصت‌های موجود در سطح محلی می‌باشند، در این راستا، شهرستان خلخال نیز با داشتن درصد بالای روستانشینی و با توجه به پتانسیل‌های لازم را برای یک زندگی مطلوب روستایی با چالش‌های زیادی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی، کالبدی و نهادی-مدیریتی) مواجه است، که تاکنون برای آنها تدابیری اندیشیده نشده است، در این راستا به نظر می‌رسد، با شناسایی مجموعه نقاط قوت، فرصت‌های موجود در روستاهای شهرستان خلخال می‌توان به برنامه‌ریزی مطلوب در این زمینه دست یافت. بنابراین، پژوهش حاضر با بررسی کلیه سکونتگاه‌های روستایی موجود در شهرستان خلخال و با هدف شناسایی نقاط قوت و فرصت‌های موجود در قلمرو کوچ‌نشینی خلخال به دنبال ارائه راهکارهای مناسب در سطح شهرستان و پاسخ به این پرسش اساسی است؛ مجموعه نقاط قوت و فرصت‌ها و راهبردهای موجود در توسعه روستایی در شهرستان خلخال کدامند و کدام یک بیشترین میزان اهمیت را به خود اختصاص داده‌اند؟

در راستای موضوع پژوهش، مطالعات متعددی صورت گرفته است، ولی به صورت مجزا و با تاکید بر شناسایی نقاط قوت و فرصت‌ها به طور عام و به طور خاص در سکونتگاه‌های روستایی خلخال تاکنون مطالعه‌ای انجام نشده است.

در این بین، حسین‌زاده و قاسم‌زاده (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان، ارائه راهکارهای توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی با استفاده از مدل برنامه‌ریزی استراتژیک SWOT (مطالعه‌ی موردی: روستای طبس سبزوار)، به این نتایج دست یافتند، با توجه به این موضوع که سطح آسیب-پذیری روستاها به دلیل توسعه‌ی گردشگری بسیار بالاست، برنامه‌ریزی و مدیریت در امر گردشگری با توجه به محدود بودن فرصت‌ها و بالا بودن نقاط ضعف امری ضروری است. مسیبی (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت عنوان، اولویت‌بندی راهبردهای توسعه در مناطق روستایی با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه‌ی موردی: روستاهای ناحیه شمال غرب استان اصفهان)، به این نتایج دست یافتند، از بین شاخص‌های بررسی شده

شاخص ایجاد و گسترش شغل‌های جدید، شاخص تأسیسات و تجهیزات زیربنایی و نیز شاخص انطباق با استعداد منطقه دارای بیشترین اهمیت است. از سوی دیگر، براساس همین شاخص‌ها و با توجه به راهبردهای انتخابی کارشناسان، در نهایت معلوم شد که راهبرد برنامه‌ریزی توسعه توریسم و نیز راهبرد مشارکت مردمی، بالاترین رتبه را در انتخاب بهینه‌ترین استراتژی توسعه روستایی کسب کرده اند. ابریشمی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان، امکان‌سنجی توسعه پایدار روستایی از طریق توسعه صنایع خلاق: نمونه موردی صنایع دستی روستاهای منتخب استان اصفهان، به این نتایج دست یافتند، از پنجاه روستای مورد مطالعه، هفت روستا از طریق توسعه صنایع دستی امکان دستیابی به توسعه پایدار روستایی را نداشتند؛ همچنین، یک روستا دارای شاخص توسعه پایدار روستایی صفر بود.

ظاهری و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان، تدوین پیشران‌های محلی توسعه روستایی با استفاده از روش آینده‌پژوهی مطالعه موردی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان بناب، به این نتایج دست یافتند، مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی به ترتیب اهمیت، منطقی کردن قیمت محصولات و حذف دلال و واسطه‌ها، قطع اثرپذیری روستاها از تحریم‌ها، گرانی و رکود از طریق استفاده از توانمندی‌های محلی، توجه مسیولان محلی به الگوهای تنوع معیشتی مانند تغییر الگوی کشت، اصلاح آبیاری، ایجاد اشتغال و کارآفرینی متناسب با مشاغل روستایی، مقابله با خشک شدن دریاچه ارومیه، مقابله با فرسایش خاک متناسب با شرایط خاک هر روستا، کاهش مدت زمان اجرای طرح‌های عمرانی از طریق استفاده از امکانات محلی، سرمایه گذاری دولتی در روستاها، دسترسی به شاخص‌های رفاه اجتماعی از طریق استفاده از توانمندی‌های محلی هر روستا، برنامه‌های آموزش و ترویج در روستاها و توجه به دانش بومی روستایی. همچنین براساس نتایج، روستاهای پرجمعیت و نزدیک به مرکز شهرستان از شرایط مساعدتری برخوردار هستند. سپهوند و نادری‌مه‌دی (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان، راهکارهای توسعه مناطق روستایی در شهرستان نهاوند با تاکید بر متنوع سازی اقتصاد، به این نتایج دست یافتند، مولفه‌های استفاده از ظرفیت تولید هر روستا، ایجاد واحدهای صنعتی در اطراف محیط‌های روستایی، تقویت زیرساخت‌های ارتباطی، حمایت‌های اجتماعی از قبیل بیمه و نیز ایجاد بنگاه‌های زودبازده، با بیشترین اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر سایر مولفه‌ها، از مهمترین راهکارها در راستای متنوع‌سازی اقتصاد جوامع روستایی نهاوند به شمار می‌روند.

علوانی و سواری (۱۴۰۱)، در پژوهشی تحت عنوان، راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار روستایی با در نظر گرفتن روابط شهری و روستایی در استان خوزستان، به این نتایج دست یافتند، تامین آب آشامیدنی بهداشتی و سایر نیازهای بهداشتی مردم و توجه ویژه به نیازهای مردم، ایجاد امنیت برای سرمایه‌گذاری در مشاغل روستایی و برنامه‌ریزی در جهت توسعه کشاورزی، باغداری، دامداری، قالی بافی و صنایع دستی، به عنوان عمده‌ترین فعالیت روستاییان، همراه با در نظر گرفتن روابط روستایی و شهری در روستاهای استان خوزستان می‌تواند مسیر را برای قرار گرفتن در محور توسعه پایدار هموار نماید. بافو و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی تحت عنوان، پیوندهای شهری و روستایی، ضمن بررسی راه‌حل‌های موثر برای دستیابی به توسعه پایدار غنا از دیدگاه پیوند متقابل اهداف توسعه پایدار، به این نتایج دست یافتند، رویکرد یکپارچه برای سیاست‌گذاری موثر روستاها امر حیاتی تلقی می‌شود. لیو و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهشی تحت عنوان، توسعه پایدار روستایی در تایوان، دیدگاهی از رابطه علت، به این نتایج دست یافتند که چهار (اداره‌های مرتبط با دولت، مشارکت عمومی، زیرساخت‌ها و منابع آموزشی) در گروه علت و پنج (بهداشت و رفاه، شرایط زندگی، فرهنگ روستایی، محیط کار و فعال‌سازی صنعتی)، در گروه اثر طبقه‌بندی شده‌اند.

در بسیاری از منابع توسعه به صراحت بیان گردیده است، توسعه روستایی باید مرکز هر بحث و مذاکره در فرایند توسعه ملی باشد (Ake, 1996: 14). توسعه روستایی به معنای ارتقای سطح رفاه و معیشت روستاییان، همواره دغدغه سیاست‌گذاران توسعه و برنامه‌ریزان در این بخش بوده است (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۷). در تعریف دیگر، توسعه روستایی فرایندی چندبعدی نگرین شده که موضوع آن، بهبود و ارتقای کیفیت زندگی قشر فقیر و آسیب‌پذیر اجتماع روستایی است، فرایندی که با بهره‌گیری از سازوکارهایی چون برنامه‌ریزی، سازماندهی، تقویت خوداتکایی فردی و جمعی و ایجاد دگرگونی مناسب در ساختارهای ذهنی و اجتماعی روستاییان تلاش می‌کند و در آنها قدرت، توان و اختیار بهره‌گیری از قابلیت‌ها و منابع در اختیارشان را تقویت کند تا به واسطه آن وضعیت موجودشان مناسب و مطلوب‌تر تعبیر دهند. تحقق چنین توسعه‌ای نیازمند دگرگونی در ساختارهای نهادی، فنی، شخصیتی و ارزشی است که به تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی و ویژگی‌های شخصیتی روستاییان منجر می‌شود (مه‌دوی و همکاران، ۱۳۸۸، ۳۰). توسعه روستایی در ابعاد مختلف قابل سنجش و بررسی است که در پژوهش حاضر تعریف مختصری برای هر یک از ابعاد مطرح شده است:

یکی از ابعاد مهم توسعه، توسعه در بعد محیطی و اکولوژیک است. از این نظر حفظ و بهبود محیط زیست یکی از اساسی‌ترین اهداف کشورهای جهان امروز را تشکیل می‌دهد و در واقع مهم‌ترین دغدغه قرن حاضر دولت‌های بین‌المللی به شمار می‌آید و به تبع نیل به آن

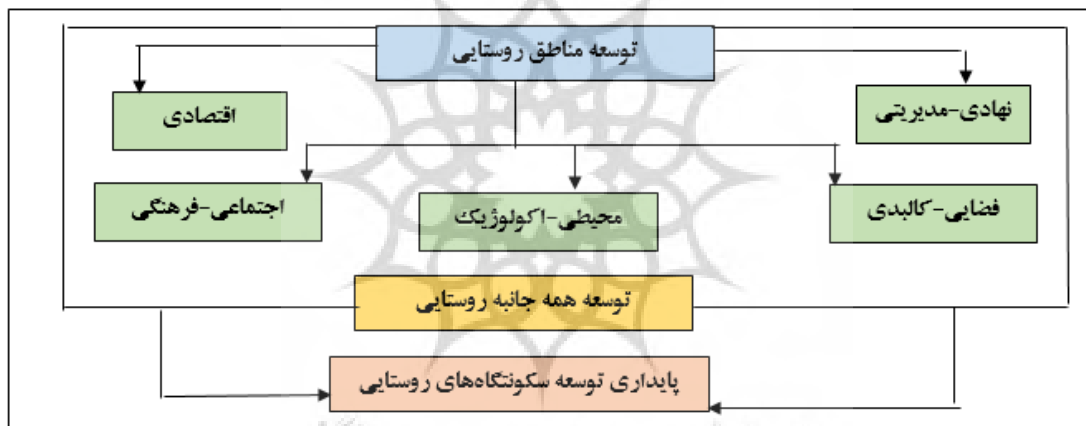
قوانین حمایتی مختلفی از سوی دولت‌های جهانی وضع گردیده است. اگر درک شود که محافظت از منابع و محیط زیست در راستای نقش بهتر رفاه انسانی به نحو مطلوب مدیریت شوند (مطبعی‌لنگرودی، ۱۳۹۲: ۵۴). گفتنی است رویکردی که به توسعه و برنامه‌ریزی هماهنگی و سازگاری اهداف اجتماعی و اقتصادی را با مدیریت مناسب اکولوژیک مورد توجه قرار می‌دهد، روحیه تشریک مساعی با نسل‌های آینده، مبتنی بر اصل خوداتکائی، رضایتمندی از نیازهای اساسی، همزیستی مسالمت آمیز انسان و زمین است. به عبارتی نوعی دیگری از رشد کیفی، نه رشد صفر و نه رشد منفی است (نصیری و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۲۶). در ادامه نیز، پایداری فرهنگی اشاره به توانایی جمعیت برای حفظ یا انضباط عناصر فرهنگی خود دارد که آن را از سایر جوامع متمایز می‌کند و در نهایت این پایداری سبب می‌شود که کنترل مردم بر زندگی خویش ارتقاء یابد و این امر مستلزم همسویی فرایندهای توسعه با فرهنگ و ارزش‌های انسانی و تقویت جوامع برای تأمین نیازهای خویش از راه مشارکت نهادینه و توانمندی سازی است (رضوانی، ۱۳۸۷، ۱۲۴). در واقع به توانایی یک اجتماع، اعم از محلی، ناحیه‌ای، منطقه‌ای و ملی برای پذیرش توسعه در دوره‌های زمانی مختلف بستگی دارد، به طوری که هیچ گونه ناهماهنگی و تضادی در ساخت اجتماعی آن جامعه به وجود نیاید و یا به حداقل ممکن دست یابد (Mowforth and mant, 2003).

مفهوم توسعه اقتصادی هم به تولید بیشتر مربوط می‌شود و هم بر مفهوم به وجود آمدن تحول در چگونگی تولید محصول و معنی عامتری داشته و از حد تولید بیشتر فراتر می‌رود و دلالت بر تحول در چگونگی تولید و همچنین تجدید نظر در تخصیص منابع و نیروی کار در رشته‌های مختلف تولید می‌کند. در تعریف توسعه اقتصادی جاناتان لمکو چنین بیان می‌دارد. توسعه اقتصادی اصطلاحی است عام که در مورد شماری از مطالب گوناگون به کار می‌رود. این مطالب گسترش دامنه کاربرد سرمایه را در بر می‌گیرد. توسعه اقتصادی مستلزم تحولات ساختاری به گونه‌ای است که تولید کالا و خدمات به صورت انبوه افزایش یابد (نراقی، ۱۳۷۰: ۳۲). البته جاناتان لمکو در برداشت خود از توسعه اقتصادی تنها افزایش تولید را هدف قرار داده است، در حالی که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه افزایش تولید و کاربرد ماشین آلات منجر به افزایش بیکاری و کاهش میزان اشتغال شده است. بنابراین در توسعه اقتصادی نه تنها تولید بلکه عوامل جانبی آن مانند: اشتغال، درآمد سرانه، رفاه کارگران و کارکنان و همچنین محیط زیست مطرح می‌شود، یعنی توسعه اقتصادی جنبه کیفی نیز داشته و بر سایر مسائل جامعه احاطه دارد. توسعه اقتصادی در حقیقت اهدافی را برای تأمین رفاه و آسایش همگانی در نظر دارد (نراقی، ۱۳۷۰: ۳۲).

همچنین به نظر می‌رسد، از نگرش جغرافیا اصطلاح مناسب برای فرایندی که طی آن هم کالبد رشد می‌کند و هم فعالیت‌ها و کاربری‌ها در این فرایند دچار تحول می‌شوند و نیز در محیط اطراف تغییراتی ایجاد می‌شود، توسعه کالبدی باشد. این اصطلاح هم در برگزیده رشد کالبدی و هم تغییر کاربری‌ها و سرانه‌ها و نیز در برگزیده مصرف فضای غیر شهری اطراف شهر برای توسعه شهری است. پس چنانچه در تعریف توسعه از نگرش جغرافیایی استفاده شد، فضا و فعالیت، اصلی‌ترین عناصری هستند که در درک مفهوم باید مورد توجه قرار گیرند. در بررسی فرایند توسعه کالبدی تقسیمات مختلفی از انواع توسعه ارائه شده است. در این میان دو نوع تقسیم بندی از توسعه بیشتر مورد قبول صاحب نظران است: اول، رشد مطابق منشاء و دوم، رشد مطابق جهت. رشد مطابق منشاء در دو طبقه قابل تقسیم است: اول، رشد طبیعی، و دوم، رشد برنامه ریزی شده. رشد مطابق جهت بر اساس جهت و مسیر گسترش به دو صورت انجام می‌گیرد: ۱- رشد افقی ۲- رشد عمودی (زیاری، ۱۳۸۹: ۲۶). بنابراین با توجه به ابعاد توسعه روستایی، رویکرد توسعه همه جانبه روستایی مطرح می‌شود. این رویکرد، می‌کوشد تا فعالیت‌های مرتبط با هم را یکپارچه نماید تا یکدیگر را تکمیل کنند، چرا که سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مرتبط با یکدیگر، منافع گسترده‌ای را فراهم می‌کند. در این راهبرد برای دستیابی به هدف هماهنگی بیشتر در مراحل برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه مورد تأکید است و کوشش هماهنگ کلیه دستگاه‌های مشارکت کننده در طرح‌ها و برنامه‌ها نیز مورد توجه است (رضوانی، ۱۳۸۳، ۱۲۱)، در این تفکر و چارچوب، بحث پایداری مورد تأکید است.

ایده اصلی توسعه پایدار توسط کمیسیون جهانی توسعه و محیط زیست در سال ۱۹۸۷ ارائه گردیده شد. از دیدگاه این کمیسیون توسعه پایدار به این معناست که بتواند احتیاجات نسل حاضر را بدون فدا کردن توانایی نسل‌های آتی برای برآورده سازی نیازمندی‌هایشان تأمین نماید (Gladwin, 1997: 28-31). بدین ترتیب امروزه ادبیات مدیریت راهبردی توسعه با گذر از توجه صرف به سرمایه‌های فیزیکی به طور فرایند‌ای توجه خود را به مدیریت انواع سرمایه‌های تاثیرگذار در فرایند توسعه همچون سرمایه‌های طبیعی (خدمات، کارکردها، فرایندها و منابع زایش پذیر بیولوژیکی در کنار منابع زمینی زایشی ناپذیر نظیر مواد معدنی، سوخت‌های فسیلی، آب‌های زیرزمینی)، سرمایه‌های انسانی (دانش، مهارت، سلامتی، تغذیه، ایمنی، امنیت و انگیزه انسان‌ها)، و سرمایه‌های اجتماعی (انسجام اجتماعی، اعتماد متقابل، مشارکت پذیری و تشریک مساعی، برابری فرصت‌ها، آزادی تشکل‌های صنفی، نظم) معطوف کرده است (White, 2004: 112, Gladwin et al, 1995: 874-907).

توسعه پایدار روستایی عبارت است از فرایند کمک به مردم روستایی از راه اولویت‌بندی نیازهایشان، فعال نمودن آن و سرمایه گذاری در زمینه ایجاد زیرساخت‌ها و ارائه خدمات اجتماعی، برقراری عدالت اجتماعی و برابر با توجه به ظرفیت‌های محلی، و رفتارهایی به خلاف بی‌عدالتی‌های گذشته و تضمین سلامتی و امنیت آنها به ویژه زنان (Ruth, 2001: 116). توسعه پایدار روستایی جنبه‌های گوناگونی را در بر می‌گیرد، اما زمینه‌سازی‌های ساختاری در چهار جنبه عام شامل ساختار محیطی - بوم‌شناختی، ساختار و روابط اجتماعی - فرهنگی، ساختار و روابط کالبدی - فضایی و ساختار و روابط اقتصادی می‌تواند به کارکرد صحیح این فرآیند منجر شود (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۶۷). رسیدن به توسعه به عوامل و شرایط مختلفی بستگی دارد که باید در کنار هم قرار گیرند تا اهداف توسعه پژوهشگر شوند. در حقیقت فرایندهای اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی، نهادی و فضایی به عنوان مهم‌ترین ابعاد مسائل توسعه روستایی در جهت حصول به توسعه پایدار از راه مدیریت و کنترل محیط‌های روستایی شناخته می‌شود (Varga, 2008: 2). مانفرد زیلر (۲۰۰۶) در چارچوب مفهومی توسعه روستایی با رویکرد توسعه پایدار که از مجموعه داده‌های اولیه در سه سطح خانوار، اجتماعات محلی و نهادی در کشورهای در حال توسعه به دست آمده، معتقد است توسعه روستایی در شرایطی مبتنی بر توسعه پایدار خواهد بود که بر اساس سه بعد و محور عمده برابری، رشد اقتصادی و پایداری محیطی باشد. هر یک از این محورها شامل موضوعات و مسائلی می‌شوند که عبارتند از: بعد برابری شامل: مسائل فقر، جنسیت، مهاجرت، اشتغال، امنیت غذایی و تامین اجتماعی؛ بعد رشد اقتصادی شامل: بازارهای مالی روستایی، بانکداری خرد، اصلاح ملکی و بازار زمین، تحقیقات کشاورزی و تغییرات تکنولوژیکی؛ بعد پایداری زیست محیطی شامل: تغییرات محیطی و انرژی تجدیدپذیر، تغییرات نهادی، مدل‌های بخشی و فضایی (Zeller, 2006: 23). شکل (۱).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی محسوب می‌باشد، بطوری که نتایج آن می‌تواند به مسئولان دستگاه‌های اجرایی در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی‌ها مساعدت رساند، و از لحاظ روش جز روش‌های کیفی و کمی می‌باشد. اطلاعات مورد نیاز به کمک اطلاعات اسنادی و میدانی جمع‌آوری شده است که به منظور جمع‌آوری اطلاعات اسنادی از ابزار فیش‌برداری و اطلاعات میدانی پرسشنامه بهره‌برده شده است. روایی پرسشنامه نیز به کمک اساتید مرتبط و متخصصان مورد تایید قرار گرفته شد، و به منظور پایایی، پرسشنامه‌ها در میان افراد متخصص توزیع شد و در نهایت با استفاده از نرم‌افزار SPSS (آزمون آلفای کرونباخ)، مقدار ۰/۷۹، به دست آمد، این مقدار نشان از پایایی بسیار بالای پرسشنامه‌ها می‌باشد.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دو بخش است، بخش اول کلیه سکونتگاه‌های روستایی در شهرستان خلخال می‌باشد. این شهرستان دارای سه بخش خورش رستم، شاهرود و مرکزی می‌باشد. با توجه به ماهیت طرح و به منظور شناخت کامل، تمام شماری صورت گرفته است. بنابراین جامعه آماری و جامعه نمونه یکی خواهد بود. به همین علت حجم نمونه شامل کلیه سکونتگاه‌های روستایی موجود در شهرستان خلخال

^۱ Ziller

یعنی ۱۵۰ سکونتگاه روستایی بوده است. جدول (۱). بخش دوم: افراد متخصص در گروه (اساتید دانشگاه، متخصصان در حوزه توسعه روستایی)، افراد مطلع و آگاه (اعضای شورای روستاها و دهیاران) می‌باشند، که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۳۰ نفر به عنوان جامعه نمونه در این بخش تعیین شدند.

در بخش آمار توصیفی به بررسی یافته‌های توصیفی در قالب متغیرهای (جنس، سن، وضعیت تحصیلی و شغل پاسخگویان)، پرداخته شد. در بخش آمار تحلیلی به منظور شناسایی نقاط قوت، فرصت‌های و ارائه راهبردهای توسعه روستایی شهرستان خلخال از مدل SWOT استفاده شد، و برای رتبه‌بندی هر یک از نقاط قوت و فرصت‌ها از نرم افزار Expert choice بهره گرفته شد.

متغیرهای تحقیق شامل کلیه قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها در سطح شهرستان خلخال و در قالب ۵ بعد محیطی-اکولوژیک، اجتماعی، جمعیتی و سیاسی، اقتصادی، کالبدی-فضایی و مدیریتی-نهادی می‌باشد.

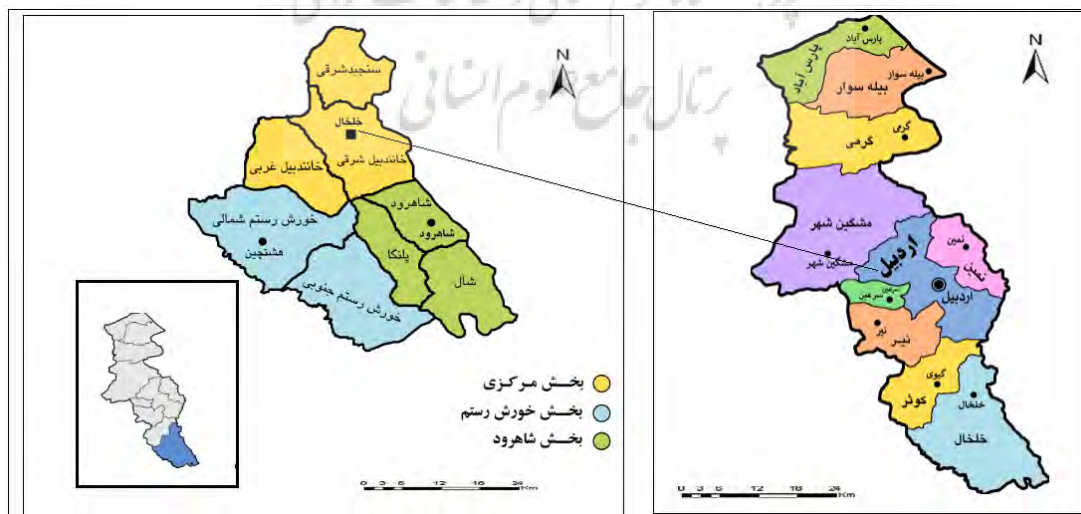
جدول ۱. جامعه آماری در بخش اول پژوهش (سکونتگاه‌های روستایی شهرستان خلخال)

بخش	درصد از کل شهرستان	آبادی			درصد از کل شهرستان
		جمع آبادی	آبادی‌های خالی از سکنه	آبادی‌های دارای سکنه	
شهرستان	۱۰۰	۱۵۰	۹	۱۴۱	۱۰۰
بخش مرکزی	۳۵٫۷۷	۶۴	۳	۶۱	۳۵٫۷۷
بخش خورش رستم	۳۷٫۵۳	۵۲	۴	۴۸	۳۷٫۵۳
بخش شاهرود	۲۶٫۷	۳۴	۲	۳۲	۲۶٫۷

منبع: مطالعه میدانی نگارنده، ۱۳۹۹ و سرشماری نفوس و مسکن سال‌های ۹۵-۱۳۸۵

قلمرو جغرافیایی پژوهش

قلمرو جغرافیایی تحقیق شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۷ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۵۶ دقیقه عرض شمالی و همچنین ۴۸ درجه و ۱ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۵۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد. در حال حاضر شهرستان خلخال شامل سه بخش خورش رستم، شاهرود و مرکزی می‌باشد. بخش خورش رستم شهرستان خلخال به مرکزیت شهر هشجین شامل دهستان خورش رستم جنوبی و خورش رستم شمالی می‌شود. بخش شاهرود با مرکزیت شهر کلور شامل دهستان‌های پلنگا، شال و شاهرود می‌شود. بخش مرکزی نیز با مرکزیت شهر خلخال شامل سه دهستان خاندبیل شرقی و غربی و سنجدشرقی می‌شود. شکل (۲).

شکل ۲. نقشه موقعیت سیاسی شهرستان خلخال و بخش‌های آن

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

با توجه به مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه مشخص شد، از تعداد ۳۰ نفر افراد مطلع (اعضای شورای روستا و دهیار، اساتید و متخصصان در حوزه مطالعاتی)، که به سئوالات نگارنده پاسخ داده‌اند، ۲۵ نفر معادل (۸۳/۳۳) درصد مرد و ۵ نفر معادل (۱۶/۶۶) درصد زن بوده‌اند. همچنین از مجموع ۳۰ متخصص پاسخگو، مشخص شد که بیشترین تعداد در گروه سنی ۳۰-۴۰ سال قرار دارند که معادل (۶۰/۰۰) درصد می‌باشد. همچنین کمترین گروه سنی متعلق به گروه سنی ۵۰-۶۰ سال بوده است که معادل (۲۰/۰۰) درصد می‌باشد. در ادامه نیز، مطالعات میدانی نشان داد، تعداد ۱۴ نفر از متخصصان معادل (۴۶/۶۶) درصد استاد دانشگاه می‌باشند، تعداد ۱۶ نفر معادل (۵۳/۳۳) درصد اعضای شورا و دهیار روستاهای مورد مطالعه بوده‌اند. در مورد وضعیت سواد پاسخگویان، ۸ نفر معادل (۲۶/۶۶) درصد فوق دیپلم، ۲ نفر معادل (۶/۶۶) درصد در مقطع کارشناسی، ۶ نفر معادل (۲۰/۰۰) در مقطع کارشناسی ارشد، و ۱۴ نفر معادل (۴۶/۶۸) نفر در مقطع دکتری به خود اختصاص داده‌اند.

یافته‌های تحلیلی

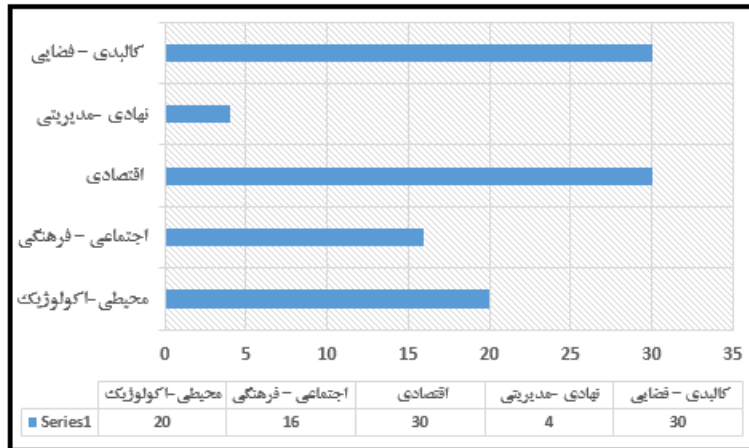
جهت شناسایی و تحلیل عوامل پیش‌برنده توسعه روستایی ابتدا به شناسایی به بررسی عامل قوت (S) و سپس به شناسایی فرصت (O) در ۱۵۰ سکونتگاه روستایی مورد مطالعه پرداخته شد. اطلاعات مورد نیاز از عوامل مطرح شده به کمک ابزار پرسشنامه در قالب ۵ بعد محیطی-اکولوژیک، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، کالبدی-فضایی و مدیتی-نهادی دسته بندی شدند. جداول (۲، ۳)

جدول ۲. نقاط قوت (S) موثر بر توسعه روستایی شهرستان خلخال

زمینه‌ها	نقاط قوت (S)	تفصیلات
محیطی - اکولوژیک	S11	برخورداری از منابع و جاذبه‌های گردشگری طبیعی و فرهنگی و زمینه‌های مناسب برای بهره برداری از آنها
	S12	فراهم بودن زمینه های گسترش فعالیت های زراعی و باغی با توجه به منابع آب و خاک در سطح روستاهای شهرستان
	S13	برخورداری و دسترسی به مراتع خوب با مساحت زیاد و تنوع گیاهی برای روستائیان و عشایر در سطح شهرستان
	S14	مساعادت شرایط اقلیمی در فصول گرم سال (بهار و تابستان) برای حضور گردشگران در سطح شهرستان
	S15	برخورداری از ذخایر معدنی در سطح شهرستان
	S16	برخورداری از شرق محدوده های کوهستانی آق داغ به لحاظ منابع گردشگری طبیعی و فعالیت های کشاورزی و شکارگاهی
	S17	وجود منابع غنی در زمینه آبهای سطحی و زیرزمینی بویژه حوضه آبریز رودخانه شاهرود
	S18	وجود شیب مناسب جهت دفع فاضلاب در سطح شهر کلور و برخی روستاهای سطح بخش شاهرود
	S19	برخورداری از اراضی قابل کشت در محدوده زیست زمستانی (قشلاقی) بخش مرکزی
	S20	برخورداری از منابع و تنوع گیاهان دارویی و امکان بهره برداری از آنها
اجتماعی - فرهنگی	S21	تمایل به مهاجرت بازگشتی و معکوس از نقاط شهری به روستاها
	S22	برخورداری از زمینه‌های مشارکت و تعاون در امور اجتماعی و فرهنگی و شرکت در انتخابات، مراسم عزاداری و ...
	S23	برخورداری از روحیه تلاش و سخت کوشی مردم در سطح شهرستان
	S24	استقبال از کارها و فعالیت‌های دسته جمعی و اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی در بین شهروندان بویژه در بین زنان بخش
	S25	وجود زمینه مشارکت های اجتماعی در شهر خلخال برای جذب گردشگر و جذب سرمایه گذار
	S26	قدمت تاریخی و سابقه سکونت گزینی جمعیت در سطح شهرستان
	S27	وجود بقاع متبرکه در سطح شهرستان بویژه امام زاده عبدالله، مسجد جامع شیخ محمد قریشی، شیخ کشف الدین، سید احمد معراجی، سید دانیال و ...
	S28	برخورداری از سکونتگاه‌های روستایی هدف گردشگری و بافت باارزش و تاریخی در سطح بخش خورش رستم
	S29	تمایل به مهاجرت بازگشتی و معکوس از نقاط شهری به شهرستان
	S31	زمینه های مساعد برای زراعت دامداری و دامپروری، باغداری، شیلات و پرورش طیور
	S32	فراهم بودن زمینه گسترش فعالیت های دامداری، دامپروری، طیور و زنبورداری با توجه به اراضی مرتعی و باغات و یونجه زارها در مناطق روستایی شهرستان

وجود زمینه‌های سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری با توجه به تنوع منابع طبیعی و فرهنگی و گردشگری در سطح شهرستان	S33	اقتصادی
برخوررداری از مراعات خوب و تنوع گیاهی و فراهم بودن زمینه تولیدات دامی، گیاهان دارویی و زنبورعسل برای امکان استقرار صنایع تبدیل در نزدیکترین استقرارگاه‌های قلمرو ایلی کوچندگان شهرستان.	S34	
برخوررداری از اراضی قابل کشت در محدوده زیست‌زمستانی (قشلاقی) کوچندگان شهرستان	S35	
برخوررداری از منابع و جاذبه‌های گردشگری طبیعی و فرهنگی	S36	
مساعدت شرایط اقلیمی در فصول گرم سال (بهار و تابستان) برای گردشگران	S37	
امکان اشتغال بخش‌های قابل توجهی از زنان شهرستان در بخش صنایع کوچک و بویژه تبدیل و صنایع دستی	S38	
زمینه‌های مساعد برای ایجاد، گسترش و توسعه صنایع دستی	S39	
برخوررداری از ذخایر معدنی	S390	
برخوررداری از نیروی فعال در سطح شهرستان به عنوان نیروی انسانی جویای کار	S391	
فراهم بودن زمینه تولیدات دامی و لبنی	S392	
زمینه‌های مساعد برای ایجاد گسترش صنایع تبدیلی و کوچک روستایی	S393	
برخوررداری از محدوده کوهستان آغ‌داق‌به لحاظ منابع گردشگری و فعالیت‌های کشاورزی و شکارگاه و محدوده حفاظت شده کندرق	S394	
فراهم بودن زمینه‌های کشت گلخانه‌ای در سطح شهرستان بویژه در غرب شهرستان	S395	
برخوررداری روستاهای بالای ۲۰ خانوار یا ۱۰۰ نفر جمعیت بخش از مدیریت اجرایی و نظارتی (دهیاری و شورای اسلامی)	S41	
فراهم بودن زمینه دسترسی جمعیت روستایی بخش به خدمات برتر بخش و شهرستانی	S42	
تیپ مجتمع متمرکز و فشرده سکونتگاه‌های روستایی	S51	کالبدی-فضایی
برخوررداری روستاهای بالای ۲۰ خانوار یا ۱۰۰ نفر جمعیت و بیشتر شهرستان از طرح هادی روستایی اعم از تهیه و اجرای طرح	S52	
برخوررداری از سکونتگاه‌های روستایی هدف گردشگری و با بافت تاریخی با ارزش	S53	
گنجایش و پوشش مناسب اغلب کاربری‌های خدماتی در سطح بخش مرکز بخش (مرکز شهرستان)	S54	
برخوررداری از اراضی مناسب برای بهسازی و توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی	S55	
موقعیت جغرافیایی بخش مرکزی در مجاورت با استان گیلان بویژه ورودی گردشگران شهرستان کل بخش مرکزی (روستایی ۱)	S56	
قرارگرفتن در مسیر ارتباطی استان اردبیل و استانهای گیلان و زنجان و حتی آذربایجان شرقی و مجاورت با استان گیلان	S57	
قرارگیری در مسیر ترانزیت استان اردبیل به استانهای گیلان و مرکز کشور با پایان جاده کلور - درام و نیز روستایی.	S58	
نزدیکی مرکز بخش به راه ارتباطی اصلی استان در مسیر اردبیل-زنجان	S59	
قرارگیری در مسیر ترانزیت استان اردبیل به استانهای گیلان، آذربایجان شرقی و زنجان	S590	
قرارگرفتن در مسیر راه‌های ارتباطی خروجی و ورودی استان اردبیل در محدوده بخش خورش رستم	S591	
برخوررداری پوشش مناسب اغلب کاربری‌های خدماتی در سطح شهر کلور و وجود اراضی قابل توسعه در بافت درونی شهر و نزدیکی و دسترسی آسان به مرکز شهرستان	S592	
وجود محدوده بکر و دست نخورده پلنگا در سطح بخش برای گردشگری	S593	
مجاورت استانهای زنجان و آذربایجان شرقی	S594	
وجود زمین‌های مستعد جهت گسترش کالبدی علی‌رغم موقعیت کوهستانی و بخش و محدودیت‌های توسعه کالبدی	S595	
برخوررداری از سکونتگاه‌های روستایی هدف گردشگری و با بافت تاریخی با ارزش	S596	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل ۳. مجموعه نقاط قوت در توسعه روستایی شهرستان خلخال، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق جدول (۲) و شکل (۳)، نتایج نشان داد در مجموع ۵۰ نقطه قوت در روستاهای خلخال شناسایی شده است. در میان نقاط قوت مطرح شده، متغیرهای اقتصادی و کالبدی-فضایی با ۳۰ درصد، بیشترین تاثیر و عامل نهادی-مدیریتی با ۴ درصد کمترین تاثیر را به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه مطابق جدول (۳)، به شناسایی فرصت‌های موثر در توسعه شهرستان به تفکیک (۵)، بعد مورد مطالعه در شهرستان خلخال پرداخته شده است.

جدول ۳. نقاط فرصت (O) موثر بر توسعه روستایی شهرستان خلخال

زمینه‌ها	نقاط فرصت (O)
محیطی - اکولوژیک	O11 وجود زمینه‌های مساعد محیطی برای توسعه فعالیت‌های، زراعی، باغداری، زنبورداری، پرورش ماهی و ...
	O12 شرایط مناسب آب و هوایی برای توسعه کشاورزی در سطح محدوده‌های جغرافیایی پیرامون روستاها
	O13 برخورداری از منابع متنوع گردشگری طبیعی در سطح شهرستان
	O14 فراهم بودن زمینه بهره‌برداری از ذخایر شن و ماسه در رودخانه‌های دائمی و فصلی موجود در سطح بخش.
	O15 وجود زمین‌های بکر و دست‌نخورده و چشم‌اندازهای زیبای طبیعی متنوع در سطح شهرستان.
	O16 برخورداری از محدوده‌های شکارگاهی، مناظر و چشم‌اندازهای زیبای طبیعی و تنوع گیاهان دارویی
	O17 وجود توان و ظرفیت‌های متنوع و استعدادهای بالقوه و بالفعل طبیعی در قلمرو روستایی بویژه در محدوده‌ای زیست‌تابستانی (بیلاقی) بخش
	O18 برخورداری از شرایط جغرافیایی متنوع در سطح بخش از غرب به شرق و امکانات متنوع و مختلف ناشی از آن در بهره‌کشی از زمین
	O19 برخورداری از شرایط محیطی مناسب برای گردشگری و گذران اوقات فراغت در فصول سرد سال بویژه فصل زمستان در قالب شکار و ورزش‌های زمستانی
اجتماعی-فرهنگی	O21 فراهم بودن زمینه مشارکت زنان روستایی به عنوان نیروی کار ارزان در فعالیت‌های کشاورزی و بویژه دامداری و دامپروری، باغداری، صنایع دستی و همچنین فعالیت‌های فرهنگی واجتماعی.
	O22 فراهم بودن زمینه‌های فرهنگی برای ایجاد تغییرات در ابعاد مختلف توسعه شهری، روستایی جهت ارتباط با خارج از شهرستان از طریق مهاجرین در در شهرستان و مهاجرین بازگشتی و معکوس به شهرستان.
	O23 برخورداری از نیروی انسانی تحصیل کرده، کارشناسی و متخصص در سطح شهرستان و بویژه خارج از شهرستان و امکانات استفاده از این نیروی انسانی جهت توسعه بخش‌ها و شهرستان
	O24 امکان بهره‌گیری از توان‌ها، ظرفیت‌ها و استعدادهای مهاجرین بازگشتی و معکوس موقت و دائمی برای سرمایه‌گذاری، توسعه و گسترش فعالیت‌های اقتصادی و نیز استفاده از تجارب آنان در ابعاد مختلف توسعه شهرستان
	O25 وجود زمینه‌های مشارکت مردم در ابعاد مختلف توسعه روستایی با تاکید بر بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی
	O26 بهره‌گیری از تجربه و مهارت شهروندان شهرستان با توجه به شرایط جغرافیایی و فراهم شدن زمینه فعالیت‌های متنوع دامداری و دامپروری، زراعت، باغداری، زنبورداری، پرورش طیور، پرورش ماهی، صنایع دستی و ... در سطح شهرستان
	O27 فراهم بودن زمینه حضور مردم سکونتگاه‌های روستایی در فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی و مذهبی علیرغم تنوع قومی، مذهبی و زبانی به لحاظ پایبندی و انسجام مردم.
	O28 برخورداری از منابع و جاذبه‌های متنوع گردشگری فرهنگی
	O29 برخورداری از همبستگی با وجود تنوع قومی، زبانی و مذهبی در سطح شهرستان بویژه بخش‌های شاه‌رود و خورش رستم، شهرستان

برخورداری بسیاری از سکونتگاههای روستایی از پیشینه سکونت و دانش بومی در هریک از آنها و در ابعاد مختلف، محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، نهادی - مدیریتی، تاریخی، سیاسی و کالبدی - فضایی جهت استفاده از آنها در توسعه شهرستان	O290
هره گیری از تجربه و مهارت شهروندان بخش با توجه به شرایط جغرافیایی حاکم و فراهم شدن زمینه فعالیت های دامداری و دامپروری، زراعت، باغداری، زنبورداری، پرورش طیور، پرورش ماهی، صنایع دستی و ... در سطح بخش فراهم شده است	O291
وجود گرایش مهاجرین به بازگشت به سکونتگاه های شهری و روستایی شهرستان با مبداء شهری در قالب مهاجرت بازگشتی و معکوس جهت بازساخت کالبدی سکونتگاههای شهرستان .	O292
وجود زمینه های فرهنگی و اجتماعی مساعد برای صنایع دستی و سرمایه گذاری در سطح شهرستان	O293
برخورداری از روحیه تلاش و کوشش مردم در روستاها جهت توسعه فعالیت های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی شهرستان .	O294
احیا و مرمت اماکن تاریخی و باستانی متعدد بخش شاهرود مانند حمام قدیمی درو، قلعه خشتی گیلوان، قلعه اسماعیلیه و منطقه کاوش شده خانقاه هدف توسعه گردشگری	O295
فراهم بودن زمینه های آموزشی در ابعاد اقتصادی آنان و بویژه دامداری و زنبورداری، بهره برداری از مراتع و جنگل ها جهت بهبود در ارتقاء سطح زندگی.	O296

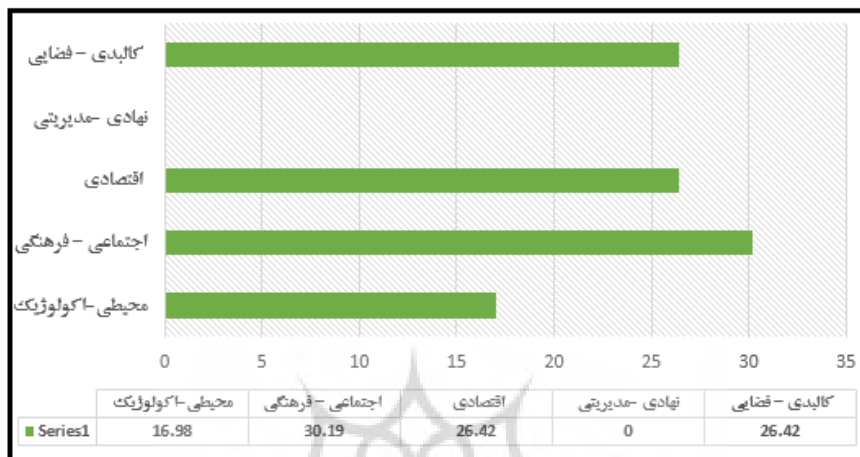
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

ادامه جدول (۳)

زمینه‌ها	نقاط فرصت (O)	
اقتصادی	031	فراهم بودن زمینه اشتغال بخش قابل توجهی از زنان در فعالیت های تولیدی و بویژه صنایع دستی و کوچک و تبدیل و افزایش میزان مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی
	032	وجود زمینه های مساعد برای سرمایه گذاری در بخش گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل منابع به جاذبه ها
	033	وجود زمینه اشتغال روستائیان در فعالیت های مکمل و جنبی با توجه به ساختار فعالیت و اشتغال غالب و حاکم بصورت زراعت - باغداری دیمی، باغداری، دامداری، زنبورداری، پرورش ماهی های سردآبی و...
	034	فراهم بودن شرایط و معیارهای لازم برای انتخاب و افزایش روستاهای هدف گردشگری با توجه به منابع گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل آنها به جاذبه های گردشگری در سطح شهرستان
	035	امکان دسترسی به بازارهای خارج از شهرستان در مقیاس مرکز استان اردبیل و استانهای آذربایجان شرقی، زنجان و گیلان برای عرضه تولیدات روستایی
	036	وجود زمینه مساعد برای راه اندازی، تقویت و گسترش صنایع دستی و سرمایه گذاری در این خصوص
	037	برخورداری از معادن متنوع سنگ در محدوده روستاها جهت توسعه بخش صنعت و معدن
	038	وجود زمستان های طولانی برای جذب گردشگر در زمینه ورزش های زمستانی در سطح شهرستان
	039	برخورداری از ایجاد و گسترش صنایع کارگاهی، تبدیل مربوط به تولید دامی و فرآورده های لبنی، پرورش زنبور عسل، باغداری و گیاهان دارویی .
	0390	امکان سرمایه گذاری در بخش های دام و فرآورده های دامی و لبنی و پرورش زنبور عسل باتوجه به ظرفیت ها و استعداد های لازم از دستگاه های لازم در این زمینه و در سطوح شهرستان
	0391	وجود زمینه های سرمایه گذاری در بخش گردشگری باتوجه به موقعیت طبیعی و فرهنگی شهرستان .
	0392	توسعه واحدهای دامداری و دامپروری در قلمرو ایلی عشایر با توجه به دانش بومی کوچندگان و برخوردار از مراتع قشلاقی، بازلاقی و بیلاقی و آب و شرایط اقلیمی مساعد در فصول مختلف .
	0393	فراهم بودن زمینه های کشت زعفران، پرورش کرم ابریشم، پسته، برنج و بادام زمینی
	0394	وجود زمینه های گردشگری فرهنگی در سطح شهرستان با تأکید بر جاذبه های یادمانی و مذهبی نظیر امام زاده عبدالله کور، بارگاه حضرت شیخ محمد قرشی، امام زاده سید دانیال و
کالبدی- فضایی	051	تیپ متمركز و شكل هسته ای سکونتگاه های روستایی و فراهم بودن امکان حفظ کاربری اراضی و جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی
	052	فراهم بودن زمینه تثبیت جمعیت و افزایش تعداد، توزیع و تراکم جمعیت با توجه به شرایط متنوع جغرافیایی و امکان تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی در سطح شهرستان اعم از کشاورزی، صنعت و خدمات
	053	امکان گسترش عملکرد فراشه‌ری نقاط شهری (مرکز شهرستان و مراکز بخش ها) با توجه به موقعیت شهرها به عنوان مراکز خدمات برتر .
	054	برخورداری اغلب روستاها از خدمات زیربنایی و برخی خدمات روستایی جهت فراهم کردن زمینه مهاجرت بازگشتی و مهاجرت معکوس موقت و دائمی
	055	موقعیت خاص و نزدیکی به مراکز خدماتی برتر برخی روستاها و بازساخت کالبدی - فضایی سکونتگاه های مذکور به جهت پذیرایی از مراکز مذکور و حضور مهاجرت بازگشتی و معکوس و نیز سکونتگاههای روستایی واقع در مسیرهای ارتباطی درون و برون شهرستانی و بخشی .
	056	مکان راه اندازی و توسعه مجتمع های کشاورزی چند منظوره در سطح شهرستان
	057	فراهم بودن زمینه تبدیل برخی روستاهای شهرستان به روستاهای هدف گردشگری و نیز قطب گردشگری نظیر آق داغ، کندرق و پلنگا و
	058	فراهم بودن زمینه توسعه بخش با تکمیل و بهره برداری از راه ارتباطی خلخال - کور - درام و خلخال - هشجین - برندق درام از طریق ارتباط با استان زنجان
	059	فراهم بودن زمینه توسعه بیشتر بخش از طریق بهبود و تجهیز راه ارتباطی، خلخال - پونل، خلخال اسالم و ارتباط بیشتر با استان گیلان و مرکز کشور
	0590	فراهم بودن زمینه آموزش و ترویج صنایع دستی در برخی نقاط شهری و سکونتگاههای روستایی شهرستان و بویژه بخش های خوش رستم و شاهرود که موجب افزایش فرصت های شغلی می گردد .

فرامه بودن زمینه آموزش و ترویج صنایع دستی در شهر خلخال و برخی سکونتگاههای روستایی بخش فراهم بودن زمینه های افزایش فرصت های شغلی	O591
برخوردار از موقعیت های خاص همجواری با استانهای آذربایجان شرقی، زنجان و گیلان و نیز خروجی استان اردبیل و ارتباط با مرکز کشور.	O592
برخوردار از اسناد توسعه سکونتگاههای شهری و روستایی در قالب طرح های جامع - تفصیلی، توسعه ناحیه ای و هادی روستایی.	O593
فرامه بودن زمینه احداث سد ها و بند های متعدد در سطح شهرستان با توجه به وجود حوضه های اصلی و فرعی رودخانه های دائمی و فصلی جهت توسعه کشاورزی در قالب زراعت، باغداری، دامداری و دامپروری، طیور، پرورش ماهی و صنایع کوچک، تبدیلی و صنایع دستی	O594

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل ۴. مجموعه فرصت‌ها در توسعه روستایی شهرستان خلخال، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

همانطور که در جدول (۳) و شکل (۴) ملاحظه می‌گردد، در مجموع ۵۳ نقطه فرصت در شهرستان شناسایی شده است، در میان نقاط فرصت، عامل اجتماعی-فرهنگی با ۳۰/۱۹ درصد موثرترین و عامل نهادی-مدیریتی با ۰ درصد، کم‌اثرترین بوده است. در ادامه نیز، پس از اولویت‌بندی گروهی نقاط قوت و فرصت‌ها، به بررسی اولویت‌نهایی هر یک از عوامل پیش‌برنده پرداخته شد. نتایج به شرح جدول (۴) است.

جدول ۴. اولویت‌بندی نهایی بین گروهی عوامل توسعه SWOT در توسعه شهرستان خلخال

اولویت	نام عامل	امتیاز وزنی	کد عامل	سطح بندی
۱	زمینه‌های مساعد برای زراعت دامداری و دامپروری، باغداری، شیلات و پرورش طیور	۰,۳۶۶۱۴	S31	۱
۲	فرامه بودن زمینه‌های گسترش فعالیت‌های زراعی و باغی با توجه به منابع آب و خاک در سطح روستاهای شهرستان	۰,۳۶۱۴۹	S12	۱
۳	فرامه بودن زمینه گسترش فعالیت‌های دامداری، دامپروری، طیور و زنبورداری با توجه به اراضی مرتعی و باغات و یونجه‌زارها در مناطق روستایی شهرستان	۰,۳۶۱۴۹	S32	۱
۴	وجود زمینه‌های مساعد محیطی برای توسعه فعالیت‌های زراعی، باغداری، زنبورداری، پرورش ماهی و ...	۰,۳۱۱۱۶	O11	۱
۵	فرامه بودن زمینه مشارکت زنان روستایی به عنوان نیروی کار ارزان در فعالیت‌های کشاورزی و بویژه دامداری و دامپروری، باغداری، صنایع دستی و همچنین فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی.	۰,۲۷۰۵۸	O21	۲
۶	فرامه بودن زمینه اشتغال بخش قابل توجهی از زنان در فعالیت‌های تولیدی و بویژه صنایع دستی و کوچک و تبدیل و افزایش میزان مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی.	۰,۲۵۶۵۲	O31	۲
۷	وجود زمینه‌های سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری با توجه به تنوع منابع طبیعی و فرهنگی و گردشگری در سطح شهرستان	۰,۲۳۲۹۱	S33	۲
۸	تمایل به مهاجرت بازگشتی و معکوس از نقاط شهری به روستاها	۰,۲۲۶۳۰	S21	۲
۹	برخوردار از زمینه‌های مشارکت و تعاون در امور اجتماعی و فرهنگی و شرکت در انتخابات، مراسم عزاداری و ...	۰,۲۲۳۰۴	S22	۲
۱۰	برخوردار از روستاهای بالای ۲۰ خانوار یا ۱۰۰ نفر جمعیت بخش از مدیریت اجرایی و نظارتی (دهیاری و شورای اسلامی)	۰,۲۱۶۵۷	S41	۲
۱۱	تیپ مجتمع متمرکز و فشرده سکونتگاه‌های روستایی	۰,۲۱۳۳۷	S51	۲
۱۲	شرایط مناسب آب و هوایی برای توسعه کشاورزی در سطح محدوده‌های جغرافیایی پیرامون روستاها	۰,۱۹۶۹۸	O12	۳
۱۳	تیپ متمرکز و شکل هسته‌ای سکونتگاه‌های روستایی و فراهم بودن امکان حفظ کاربری اراضی و جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی	۰,۱۹۱۵۹	O51	۳

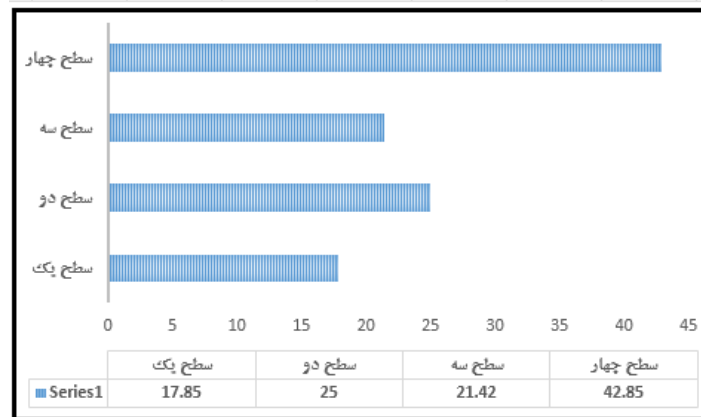
اولویت	نام عامل	امتیاز وزنی	کد عامل	سطح بندی
۱۴	فراهم بودن زمینه تثبیت جمعیت و افزایش تعداد، توزیع و تراکم جمعیت با توجه به شرایط متنوع جغرافیایی و امکان تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی در سطح شهرستان اعم از کشاورزی، صنعت و خدمات	۰,۱۸۳۶۳	O52	۳
۱۵	برخوردراری و دسترسی به مراتع خوب با مساحت زیاد و تنوع گیاهی برای روستائیان در سطح شهرستان	۰,۱۷۹۷۸	S13	۳
۱۶	وجود زمینه های مساعد برای سرمایه گذاری در بخش گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل منابع به جاذبه ها	۰,۱۶۵۷۳	O32	۳
۱۷	فراهم بودن زمینه های فرهنگی برای ایجاد تغییرات در ابعاد مختلف توسعه روستایی جهت ارتباط با خارج از شهرستان از طریق مهاجرین در در شهرستان و مهاجرین بازگشتی و معکوس به شهرستان.	۰,۱۵۱۱۱	O22	۳
۱۸	امکان گسترش عملکرد فراشهری نقاط شهری (مرکز شهرستان و مراکز بخش ها) با توجه به موقعیت شهرها به عنوان مراکز خدمات برتر.	۰,۱۰۶۳۱	O53	۴
۱۹	برخوردراری اغلب روستاها از خدمات زیربنایی و برخی خدمات روستایی جهت فراهم کردن زمینه مهاجرت بازگشتی و مهاجرت معکوس موقت و دائمی	۰,۱۰۴۵۹	O54	۴
۲۰	وجود زمینه اشتغال روستائیان در فعالیت های مکمل و جنبی با توجه به ساختار فعالیت و اشتغال غالب و حاکم بصورت زراعت - باغداری دیمی، باغداری، دامداری، زنبورداری، پرورش ماهی های سردآبی و...	۰,۱۰۱۱۹	O33	۴
۲۱	برخوردراری از نیروی انسانی تحصیل کرده، کارشناسی و متخصص در سطح شهرستان و بویژه خارج از شهرستان و امکانات استفاده از این نیروی انسانی جهت توسعه بخش ها و شهرستان	۰,۰۹۷۸۴	O23	۴
۲۲	موقعیت خاص و نزدیکی به مراکز خدماتی برتر (نقط شهری) برخی روستاها و بازساخت کالبدی - فضایی سکونتگاه های مذکور به جهت پذیرایی از مراکز مذکور و حضور مهاجرت بازگشتی و معکوس و نیز سکونتگاههای روستایی واقع در مسیرهای ارتباطی درون و برون شهرستانی و بخشی.	۰,۰۹۴۵۵	O55	۴
۲۳	برخوردراری از روحیه تلاش و سخت کوشی مردم در سطح شهرستان	۰,۰۹۰۹۲	S23	۴
۲۴	برخوردراری از مراتع خوب و تنوع گیاهی و فراهم بودن زمینه تولیدات دامی، گیاهان دارویی و زنبورعسل	۰,۰۹۰۹۲	S34	۴
۲۵	برخوردراری از منابع متنوع گردشگری طبیعی در سطح شهرستان	۰,۰۸۹۷۲	O13	۴
۲۶	فراهم بودن شرایط و معیارهای لازم برای انتخاب و افزایش روستاهای هدف گردشگری با توجه به منابع گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل آنها به جاذبه های گردشگری در سطح شهرستان	۰,۰۸۱۹۶	O34	۴
۲۷	امکان راه اندازی و توسعه مجتمع های کشاورزی چند منظوره در سطح شهرستان	۰,۰۸۰۴۵	O56	۴
۲۸	امکان بهره گیری از توان ها، ظرفیت ها و استعدادهای مهاجرین بازگشتی و معکوس موقت و دائمی برای سرمایه گذاری، توسعه و گسترش فعالیت های اقتصادی و نیز استفاده از تجارب آنان در ابعاد مختلف توسعه شهرستان.	۰,۰۷۷۴۷	O24	۴
جمع	۲۸	۱۱,۴۷		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

جدول ۵. توزیع تعداد و درصد سطوح اولویت‌بندی نهایی بین گروهی عوامل توسعه SWOT در توسعه شهرستان خلخال

شرح	قوت‌ها (S)		فرصت‌ها (O)		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
سطح یک (۰,۳۷۳۷۲-۰,۳۹۱۴۸)	۴	۳۳,۳۳	۱	۵,۵۶	۵	۱۷,۸۵
سطح دو (۰,۲۹۱۴۲-۰,۳۱۰۱۵)	۵	۴۱,۶۷	۲	۱۱,۱۱	۷	۲۵,۰۰
سطح سه (۰,۳۱۰۱۴-۰,۱۲۸۸۷)	۱	۸,۳۳	۵	۲۷,۷۸	۶	۲۱,۴۲
سطح چهار (۰,۱۲۸۸۶-۰,۰۴۲۷۹)	۲	۱۶,۶۷	۱۰	۵۵,۵۶	۱۲	۴۲,۸۵
جمع	۱۲	۱۰۰	۱۸	۱۰۰	۲۸	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل ۵. تعداد و درصد سطوح اولویت‌بندی نهایی بین گروهی عوامل توسعه SWOT در توسعه شهرستان خلخال

بر اساس جدول (۵)، و شکل (۵)، نتایج اولویت‌بندی نهایی بین گروهی نشان داد، بیشترین تعداد قوت در سطح ۲، و بیشترین فرصت‌های موجود در سکونتگاه‌های روستایی در سطح ۴ قرار دارند.

در ادامه جهت برنامه‌ریزی کمی راهبردی از یک ابزار استراتژی با عنوان ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژیک (Quantitative Strategic Planning Matrix) استفاده شده است. برای شکل‌دهی به این استراتژی به قوت‌ها و فرصت‌های موجود در شهرستان خلخال به عنوان عوامل بحرانی نیاز است سپس با انتصاب امتیاز جذابیت در چهار سطح (امتیاز ۱=جذاب نمی باشد، امتیاز ۲=تا حدودی جذاب است، امتیاز ۳=در حد قابل قبول جذاب است و امتیاز ۴=بسیار جذاب است) به دادن امتیاز جذابیت به هر یک از عوامل پرداخته و سپس با ضرب امتیاز وزنی و امتیاز جذابیت جمع امتیاز جذابیت محاسبه و آورده شده است. امتیاز بالا در این تکنیک نشان دهنده اهمیت بیشتر است.

جدول ۶. تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک (SFAS)

عوامل	وزن نسبی yij	درجه بندی	امتیاز وزنی	برنامه ریزی		
				کوتاه مدت	میان مدت	بلند مدت
S11	۰,۰۷۴۲	۵	۰,۳۷۰۸	☐	☐	☐
S31	۰,۰۷۳۲	۵	۰,۳۶۶۱	☐	☐	☐
S12	۰,۰۷۲۳	۵	۰,۳۶۱۵	☐	☐	☐
S32	۰,۰۷۲۳	۵	۰,۳۶۱۵	☐	☐	☐
S33	۰,۰۵۸۲	۴	۰,۲۳۲۹	☐	☐	☐
S21	۰,۰۵۶۶	۴	۰,۲۲۶۳	☐	☐	☐
S22	۰,۰۵۵۸	۴	۰,۲۲۳۰	☐	☐	☐
s41	۰,۰۵۴۱	۴	۰,۲۱۶۶	☐	☐	☐
S51	۰,۰۵۳۳	۴	۰,۲۱۳۴	☐	☐	☐
S13	۰,۰۴۴۹	۴	۰,۱۷۹۸	☐	☐	☐
S23	۰,۰۳۰۳	۳	۰,۰۹۰۹	☐	☐	☐
S34	۰,۰۳۰۳	۳	۰,۰۹۰۹	☐	☐	☐
O11	۰,۰۶۲۲	۵	۰,۳۱۱۲	☐	☐	☐

عوامل	وزن نسبی yij	درجه بندی	امتیاز وزنی	برنامه ریزی		
				بلند مدت	میان مدت	کوتاه مدت
ماهی و ...						
021 فراهم بودن زمینه مشارکت زنان روستایی به عنوان نیروی کار ارزان در فعالیت های کشاورزی و بویژه دامداری و دامپروری، باغداری، صنایع دستی و همچنین فعالیت های فرهنگی واجتماعی.	۰,۰۵۴۱	۵	۰,۲۷۰۶	☐	☐	☐
031 فراهم بودن زمینه اشتغال بخش قابل توجهی از زنان در فعالیت های تولیدی و بویژه صنایع دستی و کوچک و تبدیل و افزایش میزان مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی.	۰,۰۵۱۳	۵	۰,۲۵۶۵	☐	☐	☐
012 شرایط مناسب آب و هوایی برای توسعه کشاورزی در سطح محدوده های جغرافیایی پیرامون روستاها	۰,۰۴۹۲	۴	۰,۱۹۷۰	☐	☐	☐
051 تیب متمرکز و شکل هسته ای سکونتگاه های روستایی و فراهم بودن امکان حفظ کاربری اراضی و جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی	۰,۰۴۷۹	۴	۰,۱۹۱۶	☐	☐	☐
052 فراهم بودن زمینه تثبیت جمعیت و افزایش تعداد، توزیع و تراکم جمعیت با توجه به شرایط متنوع جغرافیایی و امکان تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی در سطح شهرستان اعم از کشاورزی، صنعت و خدمات	۰,۰۴۵۹	۴	۰,۱۸۳۶	☐	☐	☐
032 وجود زمینه های مساعد برای سرمایه گذاری در بخش گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل منابع به جاذبه ها	۰,۰۴۱۴	۴	۰,۱۶۵۷	☐	☐	☐
022 فراهم بودن زمینه های فرهنگی برای ایجاد تغییرات در ابعاد مختلف توسعه روستایی شهرستان جهت ارتباط با خارج از شهرستان از طریق مهاجرین در در شهرستان و مهاجرین بازگشتی و معکوس به شهرستان.	۰,۰۳۷۸	۴	۰,۱۵۱۱	☐	☐	☐
053 امکان گسترش عملکرد فراشهری نقاط شهری (مرکز شهرستان و مراکز بخش ها) با توجه به موقعیت شهرها به عنوان مراکز خدمات برتر.	۰,۰۳۵۴	۳	۰,۱۰۶۳	☐	☐	☐
054 برخورداری اغلب روستاها از خدمات زیربنایی و برخی خدمات روبنایی جهت فراهم کردن زمینه مهاجرت بازگشتی و مهاجرت معکوس موقت و دائمی	۰,۰۳۴۹	۳	۰,۱۰۴۶	☐	☐	☐
033 وجود زمینه اشتغال روستائیان در فعالیت های مکمل و جنبی با توجه به ساختار فعالیت و اشتغال غالب و حاکم بصورت زراعت - باغداری دیمی، باغداری، دامداری، زنبورداری، پرورش ماهی های سردآبی و...	۰,۰۳۳۷	۳	۰,۱۰۱۲	☐	☐	☐
023 برخورداری از نیروی انسانی تحصیل کرده، کارشناسی و متخصص در سطح شهرستان و بویژه خارج از شهرستان و امکانات استفاده از این نیروی انسانی جهت توسعه بخش ها و شهرستان	۰,۰۳۲۶	۳	۰,۰۹۷۸	☐	☐	☐
055 موقعیت خاص و نزدیکی به مراکز خدماتی برتر (نقط شهری) برخی روستاها و بازساخت کالبدی - فضایی سکونتگاه های مذکور به جهت پذیرایی از مراکز مذکور و حضور مهاجرت بازگشتی و معکوس و نیز سکونتگاههای روستایی واقع در مسیرهای ارتباطی درون و برون شهرستانی و بخشی.	۰,۰۳۱۵	۳	۰,۰۹۴۶	☐	☐	☐
013 برخورداری از منابع متنوع گردشگری طبیعی در سطح شهرستان	۰,۰۲۹۹	۳	۰,۰۸۹۷	☐	☐	☐
034 فراهم بودن شرایط و معیارهای لازم برای انتخاب و افزایش روستاهای هدف گردشگری با توجه به منابع گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل آنها به جاذبه های گردشگری در سطح شهرستان	۰,۰۲۷۳	۳	۰,۰۸۲۰	☐	☐	☐
056 امکان راه اندازی و توسعه مجتمع های کشاورزی چند منظوره در سطح روستاها	۰,۰۲۶۸	۳	۰,۰۸۰۴	☐	☐	☐
024 امکان بهره گیری از توان ها، ظرفیت ها و استعدادها مهاجرین بازگشتی و معکوس موقت و دائمی برای سرمایه گذاری، توسعه و گسترش فعالیت های اقتصادی و نیز استفاده از تجارب آنان در ابعاد مختلف توسعه شهرستان.	۰,۰۲۵۸	۳	۰,۰۷۷۵	☐	☐	☐
025 وجود زمینه های مشارکت مردم در ابعاد مختلف توسعه روستایی با تأکید بر بخش های دولتی، تعاونی و خصوصی	۰,۰۲۵۳	۳	۰,۰۷۶۰	☐	☐	☐

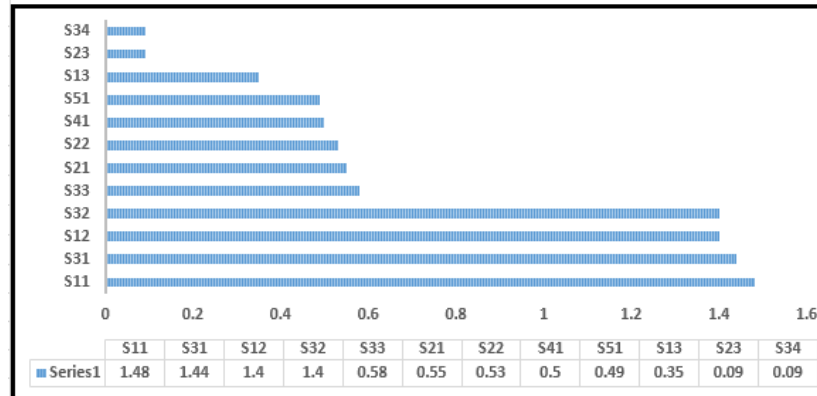
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

در ادامه نیز امتیاز نهایی هر یک از نقاط قوت، و فرصت‌ها شناسایی شد، که به شرح جدول (۷) است.

جدول ۷. برنامه‌ریزی کمی راهبردی (اولویت‌بندی راهبردی قابل قبول QSPM)

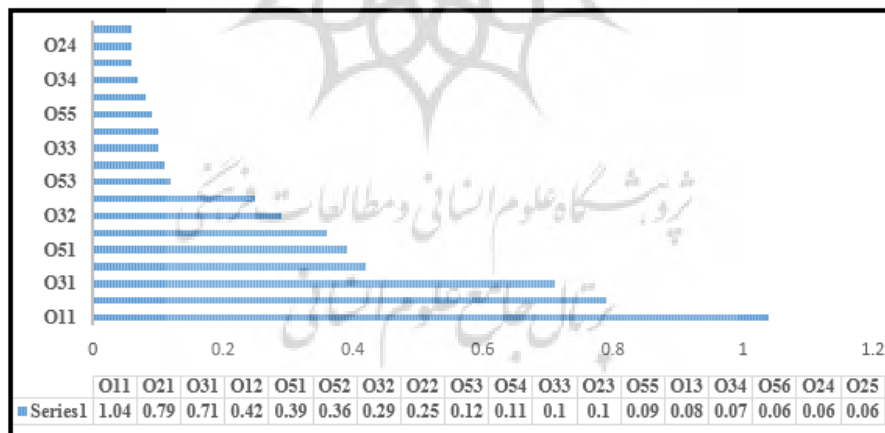
SO		عوامل داخلی و خارجی	
جمع امتیاز جذابیت	امتیاز جذابیت		
۱,۴۸	۴	۰,۳۷۰۸۱	S11 برخورداری از منابع و جاذبه های گردشگری طبیعی و فرهنگی و زمینه های مناسب برای بهره برداری از آنها
۱,۴۴	۴	۰,۳۶۶۱۴	S31 زمینه های مساعد برای زراعت دامداری و دامپروری ، باغداری، شیلات و پرورش طیور
۱,۴۰	۴	۰,۳۶۱۴۹	S12 فراهم بودن زمینه های گسترش فعالیت های زراعی و باغی با توجه به منابع آب و خاک در سطح روستاهای شهرستان
۱,۴۰	۴	۰,۳۶۱۴۹	S32 فراهم بودن زمینه گسترش فعالیت های دامداری ، دامپروری ، طیور و زنبورداری با توجه به اراضی مرتعی و باغات و یونجه زارها در مناطق روستایی شهرستان
۰,۵۸	۲	۰,۲۳۲۹۱	S33 وجود زمینه های سرمایه گذاری در بخش گردشگری با توجه به تنوع منابع طبیعی و فرهنگی و گردشگری در سطح شهرستان
۰,۵۵	۲	۰,۲۲۶۳۰	S21 تمایل به مهاجرت بازگشتی و معکوس از نقاط شهری به روستاها
۰,۵۳	۲	۰,۲۲۳۰۴	S22 برخورداری از زمینه‌های مشارکت و تعاون در امور اجتماعی و فرهنگی و شرکت در انتخابات، مراسم عزاداری و...
۰,۵۰	۲	۰,۲۱۶۵۷	S41 برخورداری روستاهای بالای ۲۰ خانوار یا ۱۰۰ نفر جمعیت بخش از مدیریت اجرایی و نظارتی (دهیاری و شورای اسلامی)
۰,۴۹	۲	۰,۲۱۳۳۷	S51 تپ مجتمع متمرکز و فشرده سکونتگاه‌های روستایی
۰,۳۵	۲	۰,۱۷۹۷۸	S13 برخورداری و دسترسی به مراتع خوب با مساحت زیاد و تنوع گیاهی برای روستائیان و عشایر در سطح شهرستان
۰,۰۹	۱	۰,۰۹۰۹۲	S23 برخورداری از روحیه تلاش و سخت کوشی مردم در سطح شهرستان
۰,۰۹	۱	۰,۰۹۰۹۲	S34 برخورداری از مراتع خوب و تنوع گیاهی و فراهم بودن زمینه تولیدات دامی ، گیاهان دارویی و زنبورعسل برای امکان استقرار صنایع تبدیل در نزدیکترین استقرارگاه های قلمرو ایلی کوچندگان شهرستان .
۱,۰۴	۳	۰,۳۱۱۱۶	O11 وجود زمینه‌های مساعد محیطی برای توسعه فعالیت‌های زراعی ، باغداری ، زنبورداری ، پرورش ماهی و ...
۰,۷۹	۳	۰,۲۷۰۵۸	O21 فراهم بودن زمینه مشارکت زنان روستایی به عنوان نیروی کار ارزان در فعالیت های کشاورزی و بویژه دامداری و دامپروری ، باغداری ، صنایع دستی و همچنین فعالیت های فرهنگی واجتماعی .
۰,۷۱	۳	۰,۲۵۶۵۲	O31 فراهم بودن زمینه اشتغال بخش قابل توجهی از زنان در فعالیت های تولیدی و بویژه صنایع دستی و کوچک و تبدیل و افزایش میزان مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی .
۰,۴۲	۲	۰,۱۹۶۹۸	O12 شرایط مناسب آب و هوایی برای توسعه کشاورزی در سطح محدوده های جغرافیایی پیرامون روستاها
۰,۳۹	۲	۰,۱۹۱۵۹	O51 تپ متمرکز و شکل هسته ای سکونتگاه های روستایی و فراهم بودن امکان حفظ کاربری اراضی و جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی
۰,۳۶	۲	۰,۱۸۳۶۳	O52 فراهم بودن زمینه تثبیت جمعیت و افزایش تعداد ، توزیع و تراکم جمعیت با توجه به شرایط متنوع جغرافیایی و امکان تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی در سطح شهرستان اعم از کشاورزی ، صنعت و خدمات
۰,۲۹	۲	۰,۱۶۵۷۳	O32 وجود زمینه های مساعد برای سرمایه گذاری در بخش گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل منابع به جاذبه ها
۰,۲۵	۲	۰,۱۵۱۱۱	O22 فراهم بودن زمینه های فرهنگی برای ایجاد تغییرات در ابعاد مختلف توسعه روستایی جهت ارتباط با خارج از شهرستان از طریق مهاجرین در شهرستان و مهاجرین بازگشتی و معکوس به شهرستان .
۰,۱۲	۱	۰,۱۰۶۳۱	O53 امکان گسترش عملکرد فراشه‌ری نقاط شهری (مرکز شهرستان و مراکز بخش ها) با توجه به موقعیت شهرها به عنوان مراکز خدمات برتر .
۰,۱۱۳۸۹۰۱۸	۱	۰,۱۰۴۵۹	O54 برخورداری اغلب روستاها از خدمات زیربنایی و برخی خدمات روبنایی جهت فراهم کردن زمینه مهاجرت بازگشتی و مهاجرت معکوس موقت و دائمی
۰,۱۰۹۸۷۸۶۰۳	۱	۰,۱۰۱۱۹	O33 وجود زمینه اشتغال روستائیان در فعالیت های مکمل و جنبی با توجه به ساختار فعالیت و اشتغال غالب و حاکم بصورت زراعت - باغداری دیمی ، باغداری ، دامداری ، زنبورداری ، پرورش ماهی های سردآبی و...
۰,۱۰۲۷۳۴۴۶۸	۱	۰,۰۹۷۸۴	O23 برخورداری از نیروی انسانی تحصیل کرده ، کارشناسی و متخصص در سطح شهرستان و بویژه خارج از شهرستان و امکانات استفاده از این نیروی انسانی جهت توسعه بخش ها و شهرستان
۰,۰۹۵۹۴۴۵۰۴	۱	۰,۰۹۴۵۵	O55 موقعیت خاص و نزدیکی به مراکز خدماتی برتر (نقط شهری) برخی روستاها و باز ساخت کالبدی - فضایی سکونتگاه های مذکور به جهت پذیرایی از مراکز مذکور و حضور مهاجرت بازگشتی و معکوس و نیز سکونتگاه‌های روستایی واقع در مسیرهای ارتباطی درون و برون شهرستانی و بخشی.
۰,۰۸۶۳۹۷۶۴۸	۱	۰,۰۸۹۷۲	O13 برخورداری از منابع متنوع گردشگری طبیعی در سطح شهرستان
۰,۰۷۲۰۹۱۳۵۲	۱	۰,۰۸۱۹۶	O34 فراهم بودن شرایط و معیارهای لازم برای انتخاب و افزایش روستاهای هدف گردشگری با توجه به منابع گردشگری طبیعی و فرهنگی و تبدیل آنها به جاذبه های گردشگری در سطح شهرستان
۰,۰۶۹۴۵۸۱۵۷	۱	۰,۰۸۰۴۵	O56 امکان راه اندازی و توسعه مجتمع های کشاورزی چند منظوره در سطح شهرستان
۰,۰۶۴۴۰۸۸۲	۱	۰,۰۷۷۴۷	O24 امکان بهره گیری از توان ها ، ظرفیت ها و استعدادهای مهاجرین بازگشتی و معکوس موقت و دائمی برای سرمایه گذاری، توسعه و گسترش فعالیت های اقتصادی و نیز استفاده از تجارب آنان در ابعاد مختلف توسعه شهرستان .
۰,۰۶۱۹۸۹۹۸۱	۱	۰,۰۷۶۰۰	O25 وجود زمینه های مشارکت مردم در ابعاد مختلف توسعه روستایی با تأکید بر بخش های دولتی ، تعاونی و خصوصی

SO		عوامل داخلی و خارجی	
جمع امتیاز جذابیت	امتیاز جذابیت		
۱۴,۰۵			جمع

شکل ۶. امتیاز نهایی هر یک از نقاط قوت بر اساس برنامه‌ریزی کمی

بر اساس جدول (۷)، و شکل (۶)، از بین نقاط قوت مطرح شده، برخورداری از منابع و جاذبه‌های گردشگری طبیعی و فرهنگی و زمینه‌های مناسب برای بهره‌برداری از آنها، زمینه‌های مساعد برای زراعت دامداری و دامپروری، باغداری، شیلات و پرورش طیور، فراهم بودن زمینه‌های گسترش فعالیت‌های زراعی و باغی با توجه به منابع آب و خاک در سطح روستاهای شهرستان، فراهم بودن زمینه گسترش فعالیت‌های دامداری، دامپروری، طیور و زنبورداری با توجه به اراضی مرتعی و باغات و یونجه زارها در مناطق روستایی شهرستان؛ از مهمترین عواملی است که تمرکز بر آنها و تلاش برای محو و یا کمرنگ کردن آنها امکان حصول به توسعه روستایی در محدوده مورد مطالعه را تسریع می‌بخشد.

شکل ۷. امتیاز نهایی هر یک از فرصت‌ها بر اساس برنامه‌ریزی کمی

مطابق جدول (۷)، و شکل (۷)، از بین فرصت‌های مطرح شده در روستاهای شهرستان خلخال، وجود زمینه‌های مساعد محیطی برای توسعه فعالیت‌های زراعی، باغداری، زنبورداری، پرورش ماهی و ...، فراهم بودن زمینه مشارکت زنان روستایی به عنوان نیروی کار ارزان در فعالیت‌های کشاورزی و بویژه دامداری و دامپروری، باغداری، صنایع دستی و همچنین فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی، فراهم بودن زمینه اشتغال بخش قابل توجهی از زنان در فعالیت‌های تولیدی و بویژه صنایع دستی و کوچک و تبدیل و افزایش میزان مشارکت زنان در فعالیت‌های

اقتصادی، از مهمترین فرصت‌های موجود در سکونتگاه‌های روستایی این شهرستان محسوب می‌گردند. در ادامه نیز به ارائه راهبردهای رقابتی-تهاجمی پرداخته شد.

-افزایش توجه دولت در اجرا و تخصیص اعتبار جهت توسعه گردشگری در روستاها از طریق سازمان‌های مربوطه؛ (SO1)

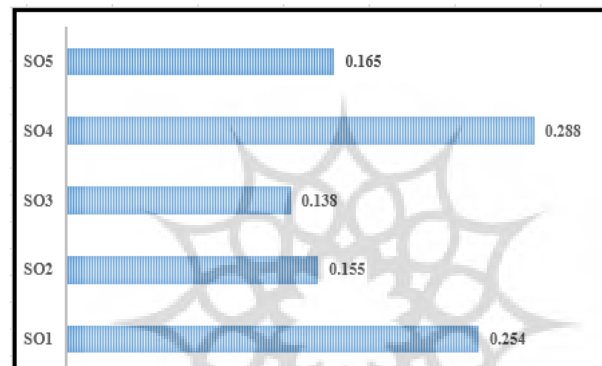
-زمینه‌سازی در جهت توسعه و تجهیز منطقه از نظر زیرساخت‌های کالبدی؛ (SO2)

-بهبود امکانات و تسهیلات، شرایط کالبدی راههای ارتباطی، تسریع در ساماندهی طرح فاضلاب روستا، امکانات بهداشتی و تفریحی و ...؛ (SO3)

-توسعه کسب و کارهای کوچک برای زنان روستایی با توجه به امکانات و توان روستاها؛ (SO4)

-توسعه صنایع دستی روستایی، که سهم چشمگیری در ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و بهبود معیشت روستاییان ایفا می‌کند و می‌تواند اهداف کمک به عمران و توسعه پایدار روستاها و برای بهبود وضع اقتصادی-اجتماعی روستاییان، تولید و تامین بخشی از کالاهای مورد نیاز و کمک به افزایش صادرات غیرنفتی را تحقق بخشد (SO5)

در ادامه نیز با استفاده از نرم‌افزار Expert Choise، به رتبه‌بندی و میزان اهمیت هر یک از راهبردها پرداخته شد. نتایج به شرح شکل (۸) است.

شکل ۸. میزان اهمیت هر یک از راهبردهای رقابتی-تهاجمی (SO)، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

همانطور که در شکل (۸) ملاحظه می‌گردد، از بین راهبردهای مطرح شده، راهبرد توسعه کسب و کارهای کوچک برای زنان روستایی با توجه به امکانات و توان روستاها با علامت اختصاری (SO4)، و با وزن ۰/۲۸۸، بیشترین میزان اهمیت را در توسعه مناطق روستایی خلخال را به خود اختصاص داده است.

سپاسگزاری

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت از آن دفاع شده است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی و شناسایی مجموعه نقاط قوت و فرصت‌های موجود در سکونتگاه‌های روستایی قلمرو کوچ‌نشینان خلخال می‌باشد. در این راستا، در مجموع ۵۰ نقطه قوت در روستاهای خلخال شناسایی شده است. در میان نقاط قوت عوامل اقتصادی و کالبدی-فضایی با ۳۰ درصد تاثیر، موثرترین نقاط قوت و عامل نهادی-مدیریتی با ۴ درصد کم‌اثرترین بوده است. همچنین تعداد ۵۳ نقطه فرصت در سکونتگاه‌های روستایی این شهرستان شناسایی شد، در میان نقاط فرصت، عامل اجتماعی-فرهنگی با ۳۰/۱۹ درصد موثرترین و عامل نهادی-مدیریتی با ۰ درصد، کم‌اثرترین بوده است.

در ادامه نیز، پس از بررسی امتیاز اولویت‌بندی نهایی نقاط قوت و فرصت‌ها مشخص شد، بیشترین تعداد قوت در سطح ۲، و بیشترین فرصت‌های موجود در سکونتگاه‌های روستایی در سطح ۴ قرار دارند. در ادامه نیز نتایج ابزار استراتژیک (SFAS) نشان داد، از بین نقاط قوت مطرح شده، برخورداری از منابع و جاذبه‌های گردشگری طبیعی و فرهنگی و زمینه‌های مناسب برای بهره‌برداری از آنها، و زمینه‌های مساعد برای زاعت، دامداری و ...، فراهم بودن زمینه‌های گسترش فعالیت‌های زراعی و باغی با توجه به منابع آب و خاک در سطح روستاهای شهرستان، فراهم بودن زمینه‌های گسترش فعالیت‌های دامداری، دامپروری، طیور و زنبورداری با توجه به اراضی مرتعی و باغات و یونجه زارها در مناطق روستایی شهرستان بیشترین میزان امتیاز را در برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه نیز از بین فرصت‌های مطرح شده، وجود زمینه‌های مساعد محیطی برای توسعه فعالیت‌های زراعی، باغداری، زنبورداری، پرورش ماهی و ...، و فراهم بودن زمینه اشتغال بخش قابل توجهی از زنان در فعالیت‌های تولیدی و بویژه صنایع دستی و کوچک و تبدیل و افزایش میزان مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی، فراهم بودن زمینه مشارکت زنان روستایی به عنوان نیروی کار ارزان در فعالیت‌های کشاورزی و بویژه دامداری و دامپروری، باغداری، صنایع دستی و همچنین فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی، بیشترین میزان امتیاز را در برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت را شامل شدند. در نهایت راهبردهای: افزایش توجه دولت در اجرا و تخصیص اعتبار جهت توسعه گردشگری در روستاها از طریق سازمان‌های مربوطه؛ زمینه‌سازی در جهت توسعه و تجهیز منطقه از نظر زیرساخت‌های کالبدی؛ بهبود امکانات و تسهیلات، شرایط کالبدی راه‌های ارتباطی، تسریع در ساماندهی طرح فاضلاب روستا، امکانات بهداشتی و تفریحی و ...؛ توسعه کسب و کارهای کوچک برای زنان روستایی با توجه به امکانات و توان روستاها؛ توسعه صنایع دستی روستایی از سوی متخصصان پیشنهاد شد، و همچنین مشخص شد از بین راهبردهای مطرح شده، راهبرد توسعه کسب و کارهای کوچک برای زنان روستایی با توجه به امکانات و توان روستاها بیشترین میزان اهمیت را در توسعه روستایی خلخال به خود اختصاص داده است.

در یک جمع‌بندی نهایی می‌توان چنین مطرح نمود، آنچه در رویکردهای توسعه روستایی به طور کلی، به وجهی غالب مورد تاکید و پیگیری است، اساساً بر نگرشی مجرد و تفکیک شده استوار است، حال - آنکه قاعدتاً نه محیط، نه فضا و نه توسعه در عرصه‌های عینی قابل تفکیک نیستند. به سخن دیگر، بدون عنایت کافی به بررسی عرصه‌های روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی، کالبدی و نهادی-مدیریتی، آنچه اتفاق افتد، نه به نفع مراکز روستایی و نه یاور کانون شهرستان خلخال خواهد بود. در این راستا، برنامه‌ریزی توسعه روستایی با هدف بهبود زندگی اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-فضایی، محیطی، نهادی و مدیریتی طراحی شده است، این برنامه‌ریزی در پی گسترش دادن منافع توسعه در بین تمام افراد جامعه است در که در نواحی روستایی به دنبال امرار معاش و کسب درآمد هستند، در این راستا این توسعه می‌بایست، **پایدار، مشارکتی، عدالت محور، پاسدار ارزش‌ها و میراث فرهنگی** باشد. بر این اساس لازم است با اتخاذ استراتژی جدیدی از توسعه (**تولید و اشتغال محور، توانمندسازی محور، پایدار محور، فرهنگ مدارانه**)، توسعه روستایی را وارد مرحله جهش توسعه پایدار مشارکتی نمود. بدون داشتن استراتژی جهش توسعه، از دستاوردهای زیرساختی فعلی نیز بهره‌برداری بهینه انجام نخواهد شد و توسعه به معنی آن اتفاق نخواهد افتاد.

در نهایت در راستای نتایج به دست آمده راهکارهای ذیل پیشنهاد شد:

- ✓ ارائه طرح‌هایی در زمینه ارائه تسهیلات جهت تولیدات کشاورزی (دادن تسهیلات و حمایت از کشاورزان) (زراعت و باغداری)، دادن تسهیلات در قالب وام کم بهره و طولانی به متقاضیان در خصوص توسعه دامداری و دامپروری، دادن تسهیلات در قالب وام کم بهره و طولانی به متقاضیان در خصوص توسعه زنبورداران، دادن تسهیلات ویژه جهت خرید ادوات کشاورزی).
- ✓ ارائه طرح‌هایی در زمینه گردشگری (شناسنامه‌دار کردن منابع و جاذبه گردشگری، شناسایی منابع و جاذبه‌های گردشگری و تهیه اطلس گردشگری شهری، روستایی، شناسایی و معرفی محدوده‌های حفاظت شده گردشگری، ایجاد و گسترش و توسعه امکانات، تاسیسات و زیرساخت‌های گردشگری برای سکونتگاه‌های هدف گردشگری، اطلاع‌رسانی و معرفی روستاهای گردشگری از طریق نصب تابلو، ارتقاء و تبدیل روستاهای برخوردار از منابع و جاذبه‌های گردشگری به روستاهای هدف گردشگری)؛
- ✓ ارائه طرح‌هایی در زمینه فعالیت‌های اشتغال‌زا (راه‌اندازی شعبه بانک کشاورزی، ایجاد و راه‌اندازی بازارچه محلی، دادن امتیاز نانوائی به روستا، ایجاد اشتغال برای جوانان از طریق ارائه تسهیلات ویژه و کم بهره).

منابع

- ابریشمی، حمید، بیدرام، رسول، ماجد، وحید، بخشایش، الهام. (۱۳۹۸). امکان سنجی توسعه پایدار روستایی از طریق توسعه صنایع خلاق: نمونه موردی صنایع دستی روستاهای منتخب استان اصفهان، روستا و توسعه، دوره ۲۲، شماره ۴، پیاپی ۸۸، ۵۱-۶۹.
- حسین‌زاده، مجتبی، قاسم زاده، رضیه. (۱۳۹۶). ارائه راهکارهای توسعه گردشگری پایدار روستایی با استفاده از مدل برنامه‌ریزی استراتژیک SWOT (مطالعه موردی: روستای طیس سبزوار)، میراث و گردشگری، دوره ۲، شماره ۷، ۳۹-۵۹.
- راهب، غزال. ۱۳۸۴. درنگی در مفهوم روستا. محیط‌شناسی. شماره ۴۱.
- رضوانی، محمدرضا، احمدی، علی. (۱۳۸۸). بررسی عملکرد شوراهای اسلامی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان حکیم آباد شهرستان زرنديه)، مدیریت شهری، دوره ۷، شماره ۲۴، ۲۷-۳۶.
- رضوانی، محمدرضا، بدری، سید علی، ترابی، ذبیح‌الله، هاجری، بهرام. (۱۳۹۵). شناسایی راهکارهای توسعه روستایی با استفاده از چارچوب مشارکتی SOAR مورد: روستای میغان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۵، شماره ۴، صص ۲۷-۴۳.
- ریاحی، وحید، جوان، فرهاد، و شیخ‌کانلوی میلان، امید. (۱۳۹۹). تحلیل اثرات صندوق کارآفرینی امید در توسعه اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: شهرستان خوی). راهبردهای توسعه روستایی، ۷(۳)، ۲۶۷-۲۸۵.
- سپهوند، فاطمه. نادری مهدی، کریم. ۱۴۰۰. راهکارهای توسعه مناطق روستایی در شهرستان نهاوند با تاکید بر متنوع‌سازی اقتصاد. روستا و توسعه، سال ۲۴، شماره ۹۴.
- ظاهری، محمد، مجنون توتاخانه، علی، خداپناه، کیومرث. (۱۳۹۹). تدوین پیشران‌های محلی توسعه روستایی با استفاده از روش آینده پژوهی مطالعه موردی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان بناب، جغرافیا و توسعه، دوره ۱۸، شماره ۵۹، ۶۶-۴۱.
- علوانی، ناصر. سواری، مسلم. ۱۴۰۱. راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار روستایی با در نظر گرفتن روابط شهری و روستایی در استان خوزستان. جغرافیا و روابط انسانی. دوره ۵، شماره ۱، صص ۱۵۸-۱۷۶.
- فتحی، سروش. ملطقی، معصومه. ۱۳۸۹. رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فن آوری اطلاعات و ارتباطات. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. دوره ۲، شماره ۲، صص ۴۷-۶۶.
- قادری، رضا. (۱۳۹۴). ضرورت توسعه روستایی و نقش آن در توسعه ملی. اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پاک.
- قنبری، یوسف، برقی، حمید، حجاریان، احمد. (۱۳۹۳). تحلیل و اولویت‌بندی درجه توسعه یافتگی شهرستان‌های استان لرستان با استفاده از تکنیک تاپسیس. مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای. سال ۶، شماره ۲۱.
- مسیبی، سمانه، برقی، حمید، رحیمی، داریوش، قنبری، یوسف. (۱۳۹۷). اولویت بندی راهبردهای توسعه در مناطق روستایی با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: روستاهای ناحیه شمال غرب استان اصفهان)، مطبوعی لنگرودی، حسن. (۱۳۹۲). برنامه ریزی روستایی با تاکید بر ایران، جهاد دانشگاهی مشهد.
- نراقی، یوسف. (۱۳۷۰). توسعه و کشورهای توسعه نیافته. شرکت سهامی انتشار. صص ۳۲-۳۳.
- Ake, Caude. (1996). Democracy and Development in Africa, the brookings Institute, Washington D.C
- Acharya, B.R. (2008). Dimension of rural development in Nepal. *Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology*, 2: 181-192.
- Baffoe, G., Zhou, X., Moinuddin, M., Somanje, A. N., Kuriyama, A., Mohan, G., ... & Takeuchi, K. (2021). Urban-rural linkages: effective solutions for achieving sustainable development in Ghana from an SDG interlinkage perspective. *Sustainability Science*, 16(4), 1341-1362.
- Dashper, K. (2015). Rural tourism: an international perspective. Cambridge Scholars Publishing.
- Diao, X., Hazell, P., Resnick, D. and Thurlow, J. (2007). The role of agriculture in development: implication for Sub-Saharan Africa. Washington DC: International Food Policy Research Institute.
- Dobie, P. (2004). Models for national strategies: building capacity for sustainable development. *Development Policy Journal*, 1: 1-18.
- GLADWIN, T. N. (1997). Developing reputations for global sustainability. *Stern Business* 4, 28-31.
- Liu, C. C., Lee, C. T., Guo, Y. F., Chiu, K. N., & Wang, T. Y. (2022). The Study of Sustainable Rural Development in Taiwan—A Perspective of Causality Relationship. *Agriculture*, 12(2), 252.
- Madu, I.A. (2007). The underlying factors of rural development patterns in the Nsukka region of southeastern Nigeria. *Journal of Rural and Community Development*, 2(2): 110-121.

- Reddy, M.S., Rout, S.K. and Reddy, T.S. (2016). Regional Disparities in United Andhra Pradesh: a case of Rayalaseema region. *Editorial Board*, 12: 34-41.
- Ruth, M., Women and Sustainable Development, Non-Governmental Liaison Service. 2001, available on www.un-gls.org. p116.
- Schouten, M.A., Van der Heide, C.M., Heijman, W. and Opdam, P.F. (2012). A resilience-based policy evaluation framework: application to European rural development policies. *Ecological Economics*, 81: 165-175.
- WHITE, C. (2004). Strategic Management, New York, Palgrave Macmillan. P112
- Yangfen, C. and Yansui, L. (2011). Rural development evaluation from territorial function angle: a case of Shandong province. *Journal of Northeast Agricultural University (English Edition)*, 18(1): 67-74.
- Zeller, M. (2006). Rural development theory and policy. Germany: University of Hohenheim.p23

How to Cite:

Aghaei Hashjin, Manouchehr, Molaee Hashjin, Nasrollah and Pourramzan, Eisa. (2022). Determining and explaining rural development strategies in the territory of nomads (case study: Khalkhal County). *Studies of Nomads Area Plannig*, 2(2), 1-20.

ارجاع به این مقاله:

آقای هاشجین، منوچهر، مولایی هاشجین، نصرالله و پوررمضان، عیسی. (۱۴۰۱). شناسایی مجموعه نقاط قوت، فرصت‌ها و ارانه راهبردهای توسعه در قلمرو کوچ‌نشینان (مورد مطالعه: شهرستان خلخال). *مطالعات برنامه‌ریزی قلمرو کوچ‌نشینان*. ۲(۲)، ۱-۲۰.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

Research Article

Determining and explaining rural development strategies in the territory of nomads (case study: Khalkhal County)

Manouchehr Aghaei Hashjin- PhD student in Geography and Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

Nasrollah Molaee Hashjin* - Professor of Geography Department, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

Eisa Pourramzan- Assistant Professor of Geography Department, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

Receive Date: 24 October 2022

Accept Date: 17 January 2022

ABSTRACT

Introduction: At present, the villages of Iran, due to their characteristics and talents, have needed to improve their identification of strengths and opportunities at the local level. In this regard, Khalkhal County also has a high percentage of rural population. Considering the necessary potentials for a desirable rural life, it faces many challenges in dimensions (economic, sociocultural, environmental, physical and institutional management), for which measures have not been considered so far.

Purpose of the research: The current research aims to determine and explain the strategies of rural development in the territory of nomads in Khalkhal County.

Methodology: In terms of the purpose, the current research is considered part of applied research, and in terms of method, it is part of qualitative and quantitative methods. The statistical population of the current research includes two parts, the first part is all rural settlements in Khalkhal county. Due to the nature of the project and for the purpose of complete recognition, a full count has been made. The second part: there are expert people in the group (university professors, experts in the field of rural development), informed and knowledgeable people (members of village councils and villagers), who based on a targeted sampling of 30 people as a sample community in this section was determined.

Geographical area of research: It has been investigated in the territory of the nomads of Khalkhal County.

Results and discussion: A total of 50 strengths have been identified in Khalkhal villages. Among the strengths of economic and physical-spatial factors with 30% impact, the most compelling strengths and institutional-management factors with 0.4 were the least effective. Also, 53 opportunity points were identified in the rural settlements of this city. Among the opportunity points, the sociocultural factor was the most effective, with 30.19 percent, and the institutional-management factor was the least effective, with 0 percent. Finally, the results showed that among the proposed strategies, the development of small businesses for rural women had been assigned the most important in Khalkhal's rural development, considering the villages' facilities and power.

Conclusion: Rural areas of Khalkhal will only develop by paying enough attention to the investigation of rural areas in economic, social, environmental, physical and institutional management dimensions.

KEYWORDS: Strengths, strategy, Rural development, nomad territory, Khalkhal County.